

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Ingos Tamašauskaitės
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

**Distribucijos susitarimų vertinimas Europos Bendrijos konkurencijos teisės
aspektu**

Vadovas: asist. Marius Juonys
Recenzentas: lekt. Gediminas Pranevičius

Vilnius 2007

TURINYS

IŽANGA	4
I. PLATINIMO METODAI IR KONKURENCIJOS TEISĖS ĮTAKA JIEMS	7
1.PLATINIMO METODAI IR EB KONKURENCIJOS TAIKYMAS	7
1.1 Vertikali integracija.....	7
1.2 Komercinis atstovavimas	8
1.3 Technologijos licencijavimas.....	9
1.4 Frančizės susitarimai	9
1.5 Distribucijos susitarimai	10
2.VERTIKALŪS APRIBOJIMAI.....	10
2.1. Prokonkurencinis vertikaliųjų apribojimų efektas	11
2.2 Antikonkurencinis vertikaliųjų apribojimų poveikis.....	13
II. EB KONKURENCIJOS TEISĖS TAISYKLIŲ TAIKYMAS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMAMS	15
1.VERTIKALIŲJŲ SUSITARIMŲ VERTINIMO SISTEMOS REFORMA. PRIEŽASTYS.	15
2. DISTRIBUCIJOS SUSITARIMŲ VERTINIMO SISTEMA.....	18
2.1. Draudžiamas distribucijos susitarimas	19
3. REGLAMENTO NR.2790/1999 TAIKYMAS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMAMS.....	23
4.REGLAMENTO NR.1400/02 TAIKYMAS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMAMS	30
5. EB SUTARTIES 81 STR. 3 D. TAIKYMAS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMAMS	30
III. ATSKIRŲ DISTRIBUCIJOS SUSITARIMŲ VERTINIMO YPATUMAI	34
1. IŠIMTINĖS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMŲ VERTINIMAS	34
2. PASIRINKTINĖS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMŲ VERTINIMAS	39
2.1. Pasirinktinio paskirstymo susitarimų rūšys	39
2.2. Reglamento Nr. 2790/1999 taikymo ypatumai pasirinktinės distribucijos susitarimams.....	40
2.3. EB Sutarties 81 str. 3 d. taikymas pasirinktinės distribucijos susitarimams	41
IŠVADOS	51
LITERATŪROS SARAŠAS	51
SANTRAUKA	60
SUMMARY	61

IŽANGA

Temos aktualumas

Distribucijos susitarimų vertinimas EB konkurencijos teisės aspektu – tema, analizuojama šiame magistro darbe. Šio temos pasirinkimą sąlygojo keletas priežasčių, rodančių jos aktualumą tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu. Pirma, distribucijos susitarimas – vienas glaudžiausiai su prekyba susijusių civilinės teisės institutų, sukeliantis ne tik teises, bet ir ekonomines pasekmes, todėl nagrinėjamas institutas yra itin aktualus ir svarbus Europos Sąjungos ekonomikai, Bendrijos vidaus rinkos funkcionavimui, verslo subjektams. Antra, nėra vieningos pozicijos dėl distribucijos susitarimuose esančių vertikalųjų apribojimų vertinimo. Pastaraisiais metais pasikeitus Europos Bendrijos Komisijos (toliau tekste – Komisija) požiūriui EB konkurencijos politikos atžvilgiu, įvyko esminių pasikeitimų: vertikalųjų apribojimų vertinimas paremtas daugiau ekonomine analize, decentralizuotas EB konkurencijos teisės normų įgyvendinimas, tiesiogiai taikomos išimties modelio įtvirtinimas. Šių reikšmingų pokyčių atžvilgiu svarbi distribucijos susitarimuose esančių vertikalųjų apribojimų reglamentavimo ir vertinimo EB konkurencijos teisės aspektu analizė, siekiant apžvelgti pokyčius, identifikuoti kylančias problemas. Trečia, magistro darbo tema yra itin plačiai nagrinėta užsienio autorių darbuose, tačiau Lietuvoje ši tema plačiau analizuota po EB konkurencijos teisės reformos nebuvo (išskyrus Švirinas, D. *Vertikalųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje*). Lietuvai kaip Europos Sąjungos narei, yra svarbu tinkamai suprasti distribucijos susitarimų vertinimo specifiką, problematiką, sukeliamas teises pasekmes. Neabejotina darbo reikšmė ir praktikai, kadangi distribucijos susitarimai svarbūs verslo subjektams vystant prekių ir paslaugų platinimo struktūrą.

Darbo tikslai

Darbe siekiama išanalizuoti distribucijos susitarimų reguliavimą bei vertinimo principus pagal EB konkurencijos teisę bei identifikuoti pagrindines problemas, kylančias vertinant distribucijos susitarimus. Išnagrinėti draudžiamų distribucijos susitarimų sąlygas pagal EB konkurencijos teisę. Atlikti EB konkurencijos materialinės teisės normų, reguliuojančių distribucijos susitarimus, turinio analizę. Išnagrinėti ir įvertinti Komisijos, Europos Teisingumo Teismo (toliau tekste – ETT), Pirmosios

Instancijos Teismo (toliau tekste – PIT) formuojamą praktiką taikant EB konkurencijos teisės materialines normas, reglamentuojančias distribucijos susitarimus.

Darbo objektas

Šiame magistro darbe distribucijos susitarimai bus nagrinėjami siaurąja prasme, neapimant kitų platinimo metodų (komercinio atstovavimo, frančizės, išimtinio pirkimo ir kitų). Tačiau kiti platinimo metodai bus trumpai aptariami analizuojant EB konkurencijos teisės įtaką pasirenkant platinimo būdą. Magistro darbe analizuojamos konkurencijos teisės normos, reglamentuojančios distribucijos susitarimus dėl prekių pirkimo – pardavimo, atskirai nėra nagrinėjami kiti vertikalajame lygmenyje sudaryti susitarimai, jų poveikis konkurencijai. Pagrindinis darbo objektas yra distribucijos susitarimuose esantys vertikalūs apribojimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją, jų reglamentavimas ir vertinimas EB konkurencijos teisėje, kylančių problemų identifikavimas. Didelis dėmesys skiriamas išimtinės ir pasirinktinės distribucijos vertikalųjų apribojimų vertinimui EB konkurencijos teisės aspektu dėl ypatingos ekonominės reikšmės. Atskleidžiant distribucijos susitarimų vertinimo principus analizuojamas teisinis reguliavimas, Komisijos ir EB teismų precedentai, jų požiūris nagrinėjamos temos atžvilgiu.

Darbo struktūra

Atsižvelgiant į darbo temos nagrinėjimo ribas, magistro darbas suskirstytas į tris struktūrinės dalis. Pirmoje dalyje apžvelgiami galimi platinimo metodai ir EB konkurencijos įtaka juos pasirenkant. Analizuojami pagrindiniai distribucijos susitarimų vertikalūs apribojimai, jų prokonkurencinis ir antikonkurencinis poveikiai. Antroje dalyje apžvelgiama EB konkurencijos teisės reforma, kiek susijusi su distribucijos susitarimų vertinimu, jos priešastys. Pagrindinis dėmesys skiriamas EB Steigimo sutarties (toliau tekste – EB Sutartis) 81 str. taikymo distribucijos susitarimams, suteikiamų išimčių gavimo sąlygų analizei. Trečioje dalyje analizuojama kaip EB institucijų praktika išimtinės ir pasirinktinės distribucijos susitarimuose.

Tyrimo metodai

Iškeltiems magistrinio darbo tikslams pasiekti bei darbo objektui atskleisti yra panaudoti šie tyrimo metodai:

- 1) lyginamasis – tema analizuojama gretinant anksčiau taikytą distribucijos susitarimų reglamentavimo modelį su esamu. Taip pat EB reguliavimo metodas lyginamas su *JAV rule of reason doktrina*;
- 2) istorinis – darbe bus atskleisti istoriniai distribucijos susitarimų vertinimo aspektai; šis metodas leidžia suprasti, kaip buvo įtakota EB konkurencijos politika Bendros rinkos integracijos tikslo;
- 3) pažodinis – darbe bus analizuojamos konkrečios EB Sutarties 81 str., kitų teisės aktų nuostatos. Šis metodas glaudžiai siejasi su kitu metodu – įstatymų leidėjo ketinimų metodu; abu šie metodai pasirinkti dėl to, kadangi būtent teisės aktų normos išreiškia distribucijos susitarimų vertinimo principus;
- 4) precedentinis – aptariami svarbiausi tiek Komisijos, tiek EB teismų sprendimai aktualūs tiriamai magistro temai;
- 5) ekonominės analizės – leidžia įvertinti distribucijos susitarimų vertikalio apribojimų teigiamas ir neigiamas savybes, sukeltą poveikį EB konkurencijai.

Be paminėtų metodų darbe panaudoti sisteminis (analizuojamos teisės aktų normos atsižvelgiant į jų tarpusavio ryšį) loginis, kurio pagalba apibendrinamos skirtingos pozicijos, daromos išvados.

Naudoti šaltiniai

Atsižvelgiant į tai, kad distribucijos susitarimų vertinimas EB konkurencijos teisės aspektu ir jo problematika Lietuvoje nėra plačiai nagrinėti (tarp lietuvių autorių reikšmingumu nagrinėjamai temai pasižymi D. Švirino monografija), analizuojant pasirinktą temą daugiausia remiamasi užsienio specialiąja mokslinė literatūra. Dėl pateiktų pozicijų išsamumo, tiriamų klausimų sąsajumo su šio darbo tyrimo objektu magistro darbe analizuojama tokių teoretikų, kaip V. Korah, D. O'Sullivan, J. Goyder, R. Whish, A. Jones, B. Sufrin darbai. Dėl EB teismų svarbos distribucijos susitarimų vertinimui, darbe plačiai remiamasi ETT ir PIT praktika nagrinėjamu klausimu. Atskleidžiant pasirinktą temą, pasitelkiami atitinkami EB teisės aktai, Europos Sąjungos institucijų *travaux preparatoires*.

I. PLATINIMO METODAI IR KONKURENCIJOS TEISĖS ĮTAKA JIEMS

1. PLATINIMO METODAI IR EB KONKURENCIJOS TAIKYMAS

Platinimo metodo pasirinkimas priklauso nuo daugelio faktorių: produkto ar paslaugos pobūdžio, rinkos struktūros, gamintojo ar tiekėjo dydžio, mokesčių sistemos ir kitų susijusių aplinkybių. Be to, pasirinkimas gali būti įtakojamas EB konkurencijos teisės taikymo galimybės, kadangi kai kurioms platinimo formoms taisyklės taikomos griežčiau. Nors darbas skirtas distribucijos susitarimuose esančių vertikaliųjų apribojimų reglamentavimui ir vertinimui EB konkurencijos teisės požiūriu, išsamumo tikslu trumpai apžvelgiami ir kiti platinimo metodai, konkurencijos teisės taikymas jiems.

1.1 Vertikali integracija

Produkto gamintojas ar paslaugų tiekėjas, norintis išlaikyti visišką kontrolę paskirstymo lygmenyje, gali pats užsiimti platinimu. Tiekėjas gali sukurti padalinį arba įsigyti ūkio subjektą, jau užsiimančią distribucija. Ūkio subjektas, sukūręs savo platinimo sistemą, vargu ar susidurs su EB konkurencijos teise, kadangi EB Sutarties 81 str. 1 d. netaikoma susitarimui, sudarytam tarp tiekėjo ir distributoriaus, sudarančių vieną ekonominį junginį.¹ Tik kai ūkio subjektas yra dominuojantis, sudarytas susitarimas gali pažeisti EB Sutarties 82 str. Tačiau vertikali integracija gali būti neefektyvi dėl tam tikrų priežasčių. Daugelis ekonomistų mano, kad vadybos neefektyvumas pradeda nusverti gamybos ir prekybos masto ekonomiją. Mažoms įmonėms distribucijos organizavimui gali neužtekti pakankamai išteklių. Gamintojas, pats organizuojantis platinimą, susiduria su vietinių sąlygų nežinojimu, kai tuo tarpu nepriklausomas distributorius yra susipažinęs. Įėjimas į naują rinką reikalauja laiko ir finansinių išteklių.

¹Europos Teisingumo Teismo 1974 m. spalio 31 d. sprendimas byloje C-15/74, *Centrafarm BV and Adnaan De Peijper v. Sterling Drug Inc.* (1974), ECR 1183.

1.2 Komerčinis atstovavimas

Produktų platinimas per prekybos agentą yra vienas iš paskirstymo būdų. Agentas paprastai suprantamas, kaip fizinis ar juridinis asmuo, kuriam patikėta derėtis ir sudaryti susitarimus atstovaujamojo naudai savo arba atstovaujamojo vardu. Agentui gali būti suteikiama apsauga, jeigu atitinka komercinio atstovo sąvoką, numatytą Direktyvoje Nr. 86/653. Agento paskyrimas, siekiant išvengti konkurencijos teisės taikymo, turi ir trūkumų, kadangi paprastai pagal valstybių narių teisę yra brangu atleisti kelerius metus dirbusį agentą.² Komisija laikosi nuomonės, kad sutartis su agentu, kuris formuoja atstovaujamojo ūkio subjekto sudėtinę dalį, nepatenka į EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo sritį. Šią poziciją patvirtino ir ETT pažymėdamas, kad susitarimas su agentu, kuris laikomas, kaip „*papildomas organas*“ ar „*formuojantis vieną ekonominį junginį*“ nepažeidžia EB Sutarties 81 str. 1 d. Komisija Vertikaliųjų apribojimų gairėse³ išskiria *tikrąją (genuine)* ir *netikrąją (non-genuine)* atstovavimą. Pagrindinius kriterijus atskiriant šias sutartis yra agento prisiimta finansinė ar komercinė rizika, susijusi su veikla, kuriai agentą paskyrė atstovaujamas.⁴ ETT pareiškė, kad agentas gali netekti savarankiško ūkio subjekto statuso tik, kai neprisiima jokios rizikos, susijusios su jo sudarytomis sutartimis atstovaujamojo interesais ir veikia kaip atstovaujamojo pagalbininkai.⁵ Komisijos Gairėse nustatyta, kad yra dviejų rūšių rizika: pirma, susijusi su agento suderėtomis ir (ar) sudarytomis sutartimis; antra, susijusi su specifinėmis rinkos investicijomis (neatgaunami kaštai).⁶ Sutartis pripažįstama *tikrąja (genuine) atstovavimo* sutartimi, jei agentas visai nerizikuoja arba rizika yra minimali sudarydamas sutartis atstovaujamojo vardu ar investuodamas. Rizika, susijusi su agento įprastine vykdoma veikla, bendro pobūdžio investicijomis, nėra svarbi vertinant atstovavimo sutartis. *Daimler Chrysler*⁷ byloje PIT suformuota

² KORAH, V., O'SULLIVAN, D. *Distribution Agreements under the EC Competition Law*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2002. p. 5.

³ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1).

⁴ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 13 p.

⁵ Europos Teisingumo Teismo 1995 m. spalio 24 d. sprendimas byloje C-266/93, *Bundeskartellamt v. Volkswagen AG and VAG Leasing GmbH*. (1995), ECR I- 3477.

⁶ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 14 p.

⁷ Pirmosios Instancijos Teismo 2005 m. rugsėjo 15 d. Sprendimas byloje T-325/01, *Daimler Chrysler AG v Commission*. (2005), ECR II- 3319.

pozicija, kad agentas gali prisiimti protingas išlaidas ir riziką, kuri susijusi su vykdoma veikla, išvengiant EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo.

Netikrųjų (non-genuine) atstovavimo sutarčių atveju agentas prisiima finansinę ir komercinę riziką dėl suderėtų ar sudarytų sutarčių atžvilgiu. Dėl šios priežasties yra laikomas nepriklausomu ūkio subjektu, galinčiu pasirinkti platinimo strategiją, EB Sutarties 81 str. 1 d. prasme.

1.3 Technologijos licencijavimas

Technologijos savininkas gali nuspręsti neužsiimti gamyba pats, o suteikti licenciją ūkio subjektui. Jei licencija suteikiama keliems ūkio subjektams gaminti visai vidaus rinkai, tuomet paprastai atsiranda poreikis apsaugoti kiekvieną licencijos turėtoją nuo vienas kito, kad kiekvienas būtų suinteresuotas patirti investicijas, reikalingas technologijos vystymui, gamybai ir įvedimui į naują rinką.

1.4 Frančizės susitarimai

Įmonė, paprastai mažmeninėje prekyboje, išvysčiusi prekybos būdą, gali suteikti šią idėją frančizės pagrindu kitiems kitose teritorijose. Frančizė suprantama kaip vienas iš platinimo metodų, kuris leidžia įmonėms išplėsti verslą naujose rinkose, mažiausiomis sąnaudomis panaudojant sukauptą patirtį. Ekonominiu požiūriu frančizė naudinga, kadangi sukuriamas savas distribucijos tinklas iš nepriklausomų platintojų, kurie turi daugiau paskatų stengtis platinant produktus ar paslaugas. Frančizės susitarimo esmė yra intelektinės nuosavybės teisių į prekės ženklą ar vardą perleidimas ir mokslinės patirties (*know – how*) naudojant ir plinant prekes ar paslaugas licencijos suteikimas.⁸ Paprastai kontroliuojama kaip laikomasi vienodumo ir reputacijos prekybos ar paslaugų teikimo vietose užtikrinimo. Frančizės gavėjas gali būti įpareigotas pirkti tik iš frančizės teikėjo arba įgaliotų atstovų. Taip pat jam suteikiama teritorinė apsauga nuo kitų frančizės gavėjų. ETT pažymėjo, kad prekių platinimo frančizės susitarimų

⁸ Europos Teisingumo Teismo 1986 m. sausio 28 d. sprendimas byloje C-161/84, *Pronuptia de Paris GmbH v. Pronuptia de Paris Irmgard Schillgallis*. (1986), ECR 353. 13 p.

suderinamumas su EB Sutarties 81 str. 1 d. priklauso nuo jose įtvirtintų nuostatų ir jų ekonominio konteksto.⁹

1.5 Distribucijos susitarimai

Informacinių technologijų revoliucija ženkliai padidino platinimo efektyvumą per nepriklausomus distributorius. Distribucijos susitarimai dažniausiai yra vertikalūs susitarimai, kadangi yra sudaromi šalių, (bent jau susitarimo tikslui) veikiančių skirtingame gamybos ar tiekimo grandies lygmenyje.¹⁰ Ūkio subjektas gali veikti keliuose platinimo grandies lygiuose ir turėti vertikalius susitarimus su kitais ūkio subjektais skirtingame lygmenyje.¹¹ Vienkartiniai distribucijos susitarimai paprastai apima sąlygas dėl kainos, kiekio, atsiskaitymų, prekių pobūdžio. Tuo tarpu ilgalaikiuose platinimo susitarimuose įtraukiamos viena ar kelios vertikalųjų apribojimų sąlygos, kurios ir yra EB konkurencijos teisės vertinimo objektas.

Dažnai gamintojas naudoja kelis iš anksčiau aptartų platinimo metodų. Problemos kyla tuomet, kai siekiama, kad visi susitarimai patektų į atitinkamos bendros išimties taikymo sritį Europos Bendrijos mastu ir yra poreikis apsaugoti, pavyzdžiui, distributorių nuo licencijos turėtojo kitoje teritorijoje arba atvirkščiai.¹²

2. VERTIKALŪS APRIBOJIMAI

Sprendimas platinti per nepriklausomus distributorius sukelia rimčiausias problemas EB konkurencijos teisės atžvilgiu, kadangi šalys numato vertikalius apribojimus, kurie dažnai riboja net tik distribucijos susitarimo šalių veiksmų laisvę, bet ir kitų subjektų galimybes veikti atitinkamoje rinkoje. Vertikalus apribojimas yra suvaržymas šalies veiksmų laisvės, kylantis iš distribucijos susitarimo. Daugelis vertikalųjų apribojimų laikomi mažiau varžantys konkurenciją palyginus su horizontaliais apribojimais.¹³

⁹ Ibid. 27 p.

¹⁰ GOYDER, J. *EU Distribution Law*. 4th Edition. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2005, p. 66.

¹¹ ALEXIADIS, P., SULLIVAN, P. „Vertical restraints: new directions in EU Policy“ the annual *European Antitrust Review*, published by The Global Competition. 2003. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.gibsondunn.com/practices/publications/detail/id/766/?pubItemId=7114>>.

¹² KORAH, V., O'SULLIVAN, D. *Distribution Agreements under the EC Competition Law*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, p. 9.

¹³ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikalųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 100 p.

Ekonominiu požiūriu vertikalūs apribojimai gali būti tiek prokonkurenciniai arba antikonkurenciniai priklausomai nuo faktinių aplinkybių rinkoje, kurioje distribucijos susitarimas įgyvendinamas. Tinkamas vertikalųjų susitarimų vertinimas pagal EB konkurencijos teisę nėra įmanomas be ekonominės analizės, kurios pagalba ištiriamas prokonkurencinis ir antikonkurencinis poveikis. Svarbiausi faktoriai, į kuriuos atsižvelgiama yra rinkos galia, prekės pobūdis, įėjimo į rinką kliūtys.

Paprastai vertikalūs apribojimai turi poveikį konkurencijai, jei egzistuoja tam tikra rinkos galia, t.y. galėjimas padidinti kainas virš konkurencinio lygio ir gauti nepagrįstą pelną. Vertikalųjų apribojimų poveikis priklauso ne tik nuo tiekėjo ar pirkėjo, bet ir nuo konkurentų rinkos dalies. Vertikalūs apribojimai veikia tiek *inter – brand*¹⁴, tiek *intra – brand*¹⁵ konkurenciją. ETT pažymėjo, kad *inter – brand* konkurencija yra reikšmingesnė, tačiau konkurencijos teisė siekia apsaugoti abi konkurencijos rūšis ir bet kurios iš jų ribojimas gali pažeisti EB Sutarties 81 str. 1 d.¹⁶

Vertinant apribojimų galimas neigiamas pasekmes svarbu įvertinti ar produktas yra labiau vienaarūšis, ar įvairiarūšis, ar produktas yra brangus, ar nebrangus. Kai produktas yra labiau įvairiarūšis, mažiau brangus ir atrodo, kad bus perkamas vieną kartą, tikėtina, kad vertikalieji apribojimai turės veikiau neigiamas pasekmes.¹⁷

Didelės įėjimo į rinką kliūtys reiškia rinkos uždaramą ir vertikalūs apribojimai vertinami kur kas griežčiau. Kliūčių reikšmingumas priklauso nuo galėjimo efektyviai įeiti į naują rinką, jei per vienerius ar dvejus metus galima įeiti, kliūtys nėra laikomos itin reikšmingomis.

2.1. Prokonkurencinis vertikalųjų apribojimų efektas

Dar 1960 m. Čikagos mokyklos atstovai teigė, kad konkurencijos teisė turi retai arba apskritai nevertinti vertikalųjų apribojimų, kadangi jie padidina pardavimus, sumažina distribucijos kaštus. Jie pateikė požiūri, kad tiekėjas apribos *intra – brand* konkurenciją

¹⁴ *inter – brand* konkurencija - konkurencija tarp tam tikrų prekių su skirtingais žinomais prekių ženklais.

¹⁵ *intra – brand* konkurencija - konkurencija tarp tam tikrų prekių su tuo pačiu žinomu ženklu.

¹⁶ Europos Teisingumo Teismo 1966 m. liepos 13 d. sprendimas bylose C-56/64 ir C-58/64, *Etablissements Consten and Grundig v. Commission*. (1966), ECR 299.

¹⁷ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikalųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 132 p.

tik, kai būtina paskatinti *inter – brand* konkurenciją.¹⁸ Tačiau šiandienos vyraujanti koncepcija, kad tiek prokonkurencinių, tiek antikonkurencinių padarinių analizė yra būtina vertikalųjų apribojimų vertinimui. Tai reikalauja sumanaus ir sofistikuoto požiūrio, o ne tik abstrakčių taisyklių taikymo nepriklausomai nuo ekonominio rinkos konteksto.¹⁹

Apribojimai dažniausiai laikomi naudingi su sąlyga, kad konkurencija tarp konkuruojančių tam tikrų prekių su skirtingais prekių ženklais (*inter-brand*) yra stipri.²⁰ Nors vertikalūs apribojimai riboja distribucijos susitarimo šalių veiksmų laisvę, tačiau yra įtraukiami dėl ekonominės naudos sutarties šalims. Vertikalūs apribojimai leidžia gamintojui kontroliuoti gamybos procesus, pasirinkti ir formuoti distribuciją pagal produkto pobūdį, rinką ar ūkio subjekto įvaizdį. Distributoriui garantuoja tam tikro prekės ženklo žinomumą tarp vartotojų, didesnius pardavimus arba apsaugą nuo konkurentų, skatinančią investuoti į efektyvesnį produkto platinimą.

Apskritai vertikaliais apribojimais nėra siekiama padidinti kainų, bet jie įtraukiami tam, kad distribucijos susitarimo šalys išvengtų nepagrįsto pasipelnymo problemos (angl. *free rider*), dvigubo antkainio (angl. *double monopoly margin*) arba galėtų geriau organizuoti distribuciją, kompensuoti paklausos nepastovumą. Komisija Gairėse²¹ taip pat pripažįsta vertikalųjų apribojimų naudą.

Vertikalūs apribojimai, kaip išimtinės teritorijos suteikimas, minimalios perpardavimo kainos nustatymas ar pardavimų kvota, padeda efektyviai spręsti nepagrįsto pasipelnymo problemą, sumažindami kainų konkurenciją ir paskatindami distributorių investuoti, teikti paslaugas prieš parduodant prekes. Perpardavimo kainų palaikymas apsaugo distributorių, teikiančių paslaugas, nuo neteikiančio ir skatina ne tik kainų konkurenciją.

Dvigubo antkainio (angl. *double monopoly margin*) atveju, kai gamintojas ir tiekėjas turi savo lygmenyje rinkos galią, gali nustatyti kainas virš konkurencinio lygio. Maksimalių perpardavimo kainų nustatymas arba gamintojo nuolaidų sistemos įgyvendinimas gali išspręsti šią problemą ir padidinti distribucijos efektyvumą.

¹⁸ JONES, A., SUFRIN, B., *EC competition law : text, cases, and materials*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 604.

¹⁹ INCARDONA, R. *Distribution Agreements under EC Competition Law*. 2005. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: < http://brunoleoni.servingfreedom.net/WP/051007_Mises_WP_Incardona.pdf>.

²⁰ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikalųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 6, 119 (1) p.

²¹ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikalųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 116 p.

Galima teigti, kad tiekėjas įtrauks vertikalius apribojimus į distribucijos susitarimą tik siekdamas užtikrinti platinimo efektyvumą. Rinka išsprendžia nereikalingų apribojimų pašalinimą, jei tai neįvyksta, reiškia problema kyla dėl monopolijos ne dėl vertikalų apribojimų.²² Vertikalieji apribojimai gali užtikrinti platinimo veiksmingumą, naujų rinkų plėtrą, taip kompensuodami neigiamas pasekmes konkurencijai.

2.2 Antikonkurencinis vertikalųjų apribojimų poveikis

Vertikalųjų apribojimų sukeliama neigiami padariniai išskiriami į tam tikras grupes:

- rinkos uždarymas,
- kartelinių susitarimų atsiradimo galimybė,
- kliūčių sukūrimo bendros rinkos integracijai,
- žala vartotojams.²³

Vertikalieji apribojimai sumažina *intra – brand* konkurenciją. Europos Bendrijoje įtraukus teritorinės apsaugos apribojimą, ne tik ribojama *intra- brand* konkurencija, bet ir dalinama rinka pagal nacionalines sienas, kas prieštarauja bendros rinkos integracijos tikslui. Ši problema aktuali Europos Bendrijai, kuriai bendros rinkos sukūrimas yra svarbus uždavinys. Nors Komisija Žaliojoje knygoje²⁴ yra pareiškusi, kad konkurencijos politikos požiūriu, rinkos integracija yra tik papildomas uždavinys. Taip pat rinkos padalijimas sukelia kainų diskriminaciją, kas ypač yra žalinga vartotojams.

Perpardavimo kainų palaikymas taip pat mažina *intra – brand* konkurenciją ir didina kainų skaidrumą. Dėl šios priežasties atsiranda galimybė horizontalių kartelių sudarymui. Perpardavimo kainų palaikymas apima distributoriaus išsipareigojimą parduoti prekes ne mažesne kaip tam tikra kaina, tam tikra kaina arba ne didesne kaip tam tikra kaina. Minimalių ir fiksuotų kainų palaikymas laikomas pagal savo prigimtį turintis tikslą riboti konkurenciją.

²² JONES, A., SUFRIN, B., *EC competition law : text, cases, and materials*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 604.

²³ CRAIG, P., DE BURCA, G. *EU Law – Text, Cases, and Materials*. New York: Oxford University Press, 2002, p. 974.

²⁴ Komisijos Žalioji knyga dėl vertikalų apribojimų Europos Bendrijos konkurencijos politikoje COM (1996) 721. (1997) 4 CMLR 519.

Vertikaliųjų apribojimų deriniai, kaip teritoriniai pardavimų apribojimai su pasirinktine distribucija, ar pasirinktinė distribucija su išimtinu pirkimu, ar išimtinė distribucija su išimtinu pirkimu, paprastai vienareikšmiškai turi neigiamą poveikį konkurencijai.²⁵

Sudarant distribucijos susitarimą būtina šalims įvertinti įtraukiamų vertikaliųjų apribojimų poveikį konkurencijai. Apskritai, reikėtų taikyti tokius vertikalius apribojimus, kurie mažiausiai įtakoja konkurencinius procesus ir jų prokonkurencinės savybės nusveria žalingą poveikį.

²⁵ PEEPERKORN, L. *The Economics of Verticals*. Competition Policy Newsletter. June 1998 m. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/comm/competition/speeches/text/sp1998_020_en.html>.

II. EB KONKURENCIJOS TEISĖS TAISYKLIŲ TAIKYMAS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMAMS

1. VERTIKALIŲ SUSITARIMŲ VERTINIMO SISTEMOS REFORMA. PRIEŽASTYS.

Daugelį metų Komisija buvo nelinkusi pripažinti vertikalųjų apribojimų teikiamos naudos distribucijos efektyvumui. Europos Bendrijos konkurencijos politika apėmė dvi kryptis: neiškraipyta konkurencija ir bendros rinkos integracijos tikslas.²⁶ Rinkos integracijos tikslas stipriai įtakojo Europos Sąjungos konkurencijos politiką, t.y. bet kokios reikšmės susitarimas, siekiantis dalinti rinkas pagal valstybių narių sienas, pateks į EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo sritį. Toks susitarimas, Komisijos nuomone, ne tik trukdo bendros rinkos integracijai, bet ir sukuria įėjimo į rinką kliūtis, izoliuoja nacionalines rinkas ir palaiko kainų skirtumus tarp valstybių narių. Net jei distribucijos susitarimas neturėjo poveikio bendros rinkos vystymuisi, Komisija nagrinėjo susitarimus, kurie riboja „ekonominę šalių laisvę“.²⁷ Jos požiūriu, dažnai be rimtos ekonominės distribucijos susitarimo poveikio analizės konkurencijos procesams, ekonominės šalių laisvės ribojimas prilygsta konkurencijos ribojimui.²⁸ Tokiu būdu Komisija pasižymėjo plačiu požiūriu aiškindama, kas patenka į EB Sutarties 81 str. 1 d. pažeidimų sritį. Labiausiai Komisija buvo kritikuojama dėl nepakankamai realistiško distribucijos susitarimų vertinimo. Komisija nagrinėjo distribucijos susitarimus pagal kategorijas, kas sąlygojo ir skirtingą teisinį vertimą. Dėl šios priežasties ūkio subjektams trūko teisinio tikrumo, norėjosi užsitikrinti išimtį savo distribucijos susitarimams.

Iki Reglamento Nr. 2790/99 (toliau tekste – BIR) galioję Reglamentai distribucijos susitarimams buvo griežti ir ūkio subjektai turėjo sunkumų stengiantis sudaryti distribucijos susitarimą, atitinkantį bendrąsias išimtis. Praktikoje ūkio subjektai dažnai siekdavo gauti individualią išimtį, bet paprastai turėdavo tenkintis

²⁶ DEACON, D. *Vertical Restraints under EU Competition Law: New Directions*. International Antitrust Law & Policy: Fordham Corporate Law, 1995, p. 8.

²⁷ HAWK, B. E. *System Failure: Vertical Restraints and EC Competition Law*. 32 CMLRev 973, 1995.

²⁸ DEACON, D. *Vertical Restraints under EU Competition Law: New Directions*. International Antitrust Law & Policy: Fordham Corporate Law, 1995, p. 9.

„paguodos laišku“ (*a comfort letter*), kadangi individualios išimtys buvo suteikiamos retai.²⁹

Nors Komisija ėmėsi priemonių (pavyzdžiui: reikšmingos įtakos konkurencijai ir prekybai doktrina) pabandyti išspręsti susidariusias problemas, tačiau vis tik buvo plačiai kritikuojama tiek mokslininkų, tiek praktikų. B.E. Hawk teigė, kad vertikaliųjų susitarimų vertinimo sistema žlugo dėl griežto Komisijos vertinimo pagal susitarimų kategorijas, o ne pagal ekonominę poveikį.³⁰ B.E. Hawk nuomone, Komisija daugeliu atveju neadekvačiai vertino ar iš tiesų vertikalūs apribojimai riboja konkurenciją, daro žalą vartotojams. Apskritai bendrųjų išimčių reglamentų sistema apėmė tik kai kuriuos susitarimus, o, pavyzdžiui, pasirinktinės distribucijos susitarimai liko už reglamentų taikymo srities.

Nemažėjanti kritika Komisijos atžvilgiu dėl pakankamo ekonominio požiūrio nebuvimo ir distribucijos procesų vystymosi stabdymo, privertė EB institucijas ieškoti veiksmingesnių būdų teisiškai reglamentuoti platinimo susitarimus ir pradėti reformas. 1996 m. Komisija išleido Žaliąją knygą dėl vertikaliųjų apribojimų EB konkurencijos politikoje,³¹ kurioje nurodė šias peržiūrėjimo priežastis:

baigėsi Reglamentų, reguliuojančiųjų vertikaliuosius apribojimus, galiojimo terminai;

laisvo prekių judėjimo bendrojoje rinkoje teisinė bazė iš esmės yra sukurta;

įvyko reikšmingų platinimo metodų pokyčių, kurie daro įtaką ir šios srities politikai.

Kadangi Žaliojoje knygoje buvo draudžiama keisti EB Sutartį, reformą nuspręsta vykdyti priimant antrinius teisės aktus.³² Vertikaliųjų susitarimų teisinis vertinimas buvo reformuotas priėmus 1999 m. gruodžio 22 d. Reglamentą dėl Sutarties 81 str. 3 d. taikymo atskiroms vertikaliųjų susitarimų kategorijoms ir suderintiems veiksams,³³ kuris skirtas visiems vertikaliesiems susitarimams, kurie gali patekti į EB Sutarties 81 str.

²⁹ Komisijos Žalioji knyga dėl vertikaliųjų apribojimų Europos Bendrijos konkurencijos politikoje COM (1996) 721. (1997) 4 CMLR 519.

³⁰ HAWK, B. E. *System Failure: Vertical Restraints and EC Competition Law*. (1995) 32 CMLRev 973.

³¹ Komisijos Žalioji knyga dėl vertikaliųjų apribojimų Europos Bendrijos konkurencijos politikoje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <
http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com96_721_en.pdf>. 3 p.

³² Komisijos Žalioji knyga dėl vertikaliųjų apribojimų Europos Bendrijos konkurencijos politikoje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <
http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com96_721_en.pdf>. 273 p.

³³ 1999 m. gruodžio 22 d. Komisijos Reglamentas Nr. 2790/99 dėl Sutarties 81(3) str. taikymo atskiroms vertikaliųjų susitarimų kategorijoms ir suderintiems veiksams (OL, 1999 L 336, p. 21).

1 d. taikymo sritį. 2000 m. Komisija paskelbė Vertikaliųjų apribojimų gaires,³⁴ paaiškinančias vertikaliųjų susitarimų vertinimo principus, BIR veikimą. Gairių 102 paragrafe skelbiama, kad Komisija kiekvienu konkrečiu atveju vertindama 81 straipsnio taikymą vertikaliesiems apribojimams, turi laikytis ekonominio požiūrio.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Europos Bendrija pakeitė draudžiamų susitarimų reglamentavimo modelį. Kelis dešimtmečius galiojęs administracinis Europos Bendrijos draudžiamų susitarimų reglamentavimo modelis pakeistas į tiesiogiai taikomos išimties modelį, priėmus 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos Reglamentą (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo.³⁵ Reformą paskatino Komisijos didelės darbų apimtys, pernelyg platus EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymas netgi susitarimams, ribojusiems šalių ekonominę laisvę, nebegalėjimas užtikrinti tinkamo konkurencijos politikos įgyvendinimo, teisinis netikrumas.³⁶

Pagal pranešimų ir leidimų sistemą, distribucijos susitarimas buvo laikomas draudžiamu ir negaliojančiu tol, kol Komisija nesuteikdavo formalaus leidimo (bendros ar atskiros išimties). Komisija vertindavo distribucijos susitarimą iki jam įsigaliojant *ex ante* („iš anksto“) pagal modelį kaip būtų paveikta konkurencija, jei susitarimas būtų įgyvendinamas. Po reformos distribucijos susitarimas įsigalioja nuo jo sudarymo momento, nereikalingas kompetentingos institucijos sprendimas. *Ex ante* kontrolė buvo pakeista *ex post*, kai susitarimo vertinimas atliekamas pagal faktinį šių susitarimų poveikį konkurencijai. Be to EB konkurencijos teisės normos, reglamentuojančios draudžiamus distribucijos susitarimus, pradėtos taikyti tiesiogiai nacionalinių teismų ir konkurencijos institucijų, Komisija prarado turėtą monopolį, suteikiant individualias išimtis pagal EB Sutarties 81 str. 3 d. sąlygas, įsteigus decentralizuotą EB konkurencijos teisės normų taikymo sistemą.

³⁴ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1).

³⁵ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL, 2002 L 001, p. 1-25).

³⁶ Baltoji knyga dėl 81 ir 82 straipsnių taisyklių modernizavimo (OL, 1999 C 132, p. 1).

2. DISTRIBUCIJOS SUSITARIMŲ VERTINIMO SISTEMA

EB Sutarties 81 str. 1 d. numato, kad draudžiami ir nesuderinami su bendra rinka susitarimai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos ribojimas, trukdymas ar iškraipymas bendroje rinkoje. *Consten and Grundig*³⁷ byloje ETT atmetė šalių argumentus, kad EB Sutarties 81 str. 1 dalis neturi būti taikoma vertikaliems susitarimams (tame tarpe ir distribucijos susitarimams), sudaromų tarp ūkio subjektų, nesančių konkurentais bent susitarimo tikslu. EB Sutarties 81 str. nuostatos neišskiria horizontalių ir vertikalinių susitarimų. Apima susitarimus nepriklausomai ar jie laikomi sutartimi pagal nacionalinę teisę, ar yra teisiškai įpareigojantys, ar yra žodiniai, ar rašytiniai. Taip pat apima džentelmeniškus susitarimus (angl. *gentlemen agreements*), standartines pardavimo sąlygas, prekybos asociacijų taisykles. Be to, distribucijos susitarimas, kuris yra užbaigtas ar nutrauktas, gali patekti į EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo sritį, jeigu susitarimo poveikis tęsiasi.³⁸ Susitarimas gali būti draudžiamas, net jei buvo patvirtintas pagal nacionalinę teisę. Distribucijos susitarimo šalies argumentas, kad niekada neketino įgyvendinti ar laikytis susitarimo nuostatų, taip pat bus atmestas.

Atlikus ekonominę ir teisinę analizę ir nustačius, kad distribucijos susitarimas atitinka visus draudžiamo pagal EB Sutarties 81 str. 1 d. susitarimo požymius, galima įrodinėti, kad tenkinamos to paties straipsnio 3 d. sąlygos. Po Reglamento Nr. 1/2003³⁹ priėmimo kiekvienas distribucijos susitarimas, atitinkantis EB Sutarties 81 str. 3 d. sąlygas, yra nedraudžiamas ir įsigalioja *ab initio*. Analizuojant istoriškai, susitarimas, pažeidęs EB Sutarties 81 str. 1 d., buvo laikomas negaliojančiu ir pagal to paties straipsnio 2 dalį laikomas niekiniu ir tik po to vertinamas pagal EB Sutarties 81 str. 3 d., kuris numatė galimybę susitarimą paskelbti teisėtu. Dabar tik įvertinus distribucijos susitarimą EB Sutarties 81 str. 1 ir 3 dalies atžvilgiu taikoma to paties straipsnio 2 dalis.

³⁷ Europos Teisingumo Teismo 1966 m. liepos 13 d. sprendimas byloje C-56/64 ir C-58/64, *Etablissements Consten and Grundig v. Commission*. (1966), ECR 299.

³⁸ Pirmosios Instancijos Teismo 1991 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje T – 7/89, *SA Hercules NV v. Commission*, (1991), ECR II-1711.

³⁹ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL, 2002 L 001, p. 1-25).

Toks dvipakopis susitarimo vertinimas primena JAV *rule of reason*⁴⁰ taisyklės taikymą.⁴¹ Tačiau Komisija ir EB teismai atmetė *rule of reason* taikymo galimybę EB konkurencijos teisėje. *Metropole Television v Commission*⁴² byloje išaiškinta, kad EB Sutarties 81 str. numato galimybę konkurenciją ribojančiam susitarimui taikyti išimtį, jeigu jis atitinka šio straipsnio 3 d. keturias sąlygas. Susitarimo prokonkurencinės ir antikonkurencinės savybės vertinamos remiantis EB Sutarties 81 str. 3 d., priešingu atveju ši dalis neteks savo reikšmės ir efektyvumo, jei tokia analizė bus atliekama jau taikant EB Sutarties 81 str. 1 d.⁴³ Pagal Komisiją, EB Sutarties 81 str. 3 d. ir yra įtvirtinti visi *rule of reason* elementai.⁴⁴ EB Sutarties 81 str. 1 d. neturi būti taikoma abstrakčiai nežalintiems šalių veiksmų laisvės apribojimams, analizė turi apimti faktines rinkos sąlygas, įskaitant ekonominį kontekstą, kuriame įgyvendinamas distribucijos susitarimas, susitarimo produktą ar paslaugas, rinkos struktūrą vertinant susitarimo ribojantį pobūdį.

2.1. Draudžiamas distribucijos susitarimas

Prieš pradėdant analizuoti draudžiamo distribucijos susitarimo sąlygas, svarbu paminėti, kad Komisija, apskritai, linkusi plačiai aiškinti susitarimo sąvoka EB Sutarties 81 str. 1 d. prasme. Susitarimas yra bet kokia forma sudarytas šalių valios ar ketinimų suderinimas. Vienašaliams ūkio subjekto veiksams EB Sutarties 81 str. 1 d. nėra taikoma, todėl susitarimo sąvokos ribų nustatymas turi praktinę reikšmę, siekiant išvengti EB konkurencijos teisės taikymo. ETT savo sprendime *AEG*⁴⁵ byloje nusprendė, kad *AEG* atsisakymas paskirti objektyvius kriterijus atitinkantį subjektą distributoriumi dėl jo nesutikimo laikytis neoficialios kainų strategijos, sudarė

⁴⁰ JAV teismai taikydami ir aiškindami Šermano aktą suformulavo vadinamąją *rule of reason* doktriną, kuri tapo draudžiamų susitarimų vertinimo pagrindu. Pagal šią doktriną draudžiamais *per se* laikomi tik distribucijos susitarimai dėl kainų fiksavimo, kiti vertinami pagal *rule of reason* taisyklę, kuomet kiekvienu konkrečiu atveju vertinamas ekonominis susitarimo poveikis ir pripažįstamas neteisėtu, kai susitarimo antikonkurencinės savybės nusveria prokonkurencines.

⁴¹ ŠVIRINAS, D. *Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje*. Vilnius: MRU, 2004, p. 72.

⁴² Pirmosios Instancijos Teismo 2001 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje T – 112/99, *Metropole Television v. Commission*. (2001), ECR II – 2459.

⁴³ *Ibid.* 72-74 p.

⁴⁴ Baltoji knyga dėl 81 ir 82 straipsnių taisyklių modernizavimo (OL, 1999 C 132, p. 1). 56-57p.

⁴⁵ Europos Teisingumo Teismo 1983 spalio 25 d. sprendimas byloje C-107/82, *Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft AEG-Telefunken AG v. Commission*. (1983), ECR-3151.

sutartinių santykių tarp AEG ir distributorių dalį. *Sandoz*⁴⁶ byloje ETT pripažino susitarimu Italijos gamintojo sąskaitų siuntimą su žymėjimu „eksportuoti draudžiama“, kadangi klientai išreiškė tylų pritarimą toliau užsakinėdami prekes.

Tačiau PIT, o po to ir ETT sprendimas *Bayer*⁴⁷ byloje apibrėžė tam tikras susitarimo sampratos ribas EB konkurencijos teisėje. *Bayer*, medikamentų gamintojas, siekdamas sumažinti paralelinį importą, apribojo vaisto tiekimą į kitas valstybes nares iki reikalingo joms kiekio. Gamintojas nedraudė paralelinio importo ir nesiėmė jokių sankcijų jį vykdžiusiems distributoriams. Komisija nusprendė, kad vaisto kiekio ribojimas sudaro susitarimą tarp gamintojo ir jo distributorių. Tačiau PIT nepritarė tokiam Komisijos aiškinimui, kad tęstiniai distribucijos santykiai savaime neapima numanomą sutikimą su kitos šalies vykdoma politika.⁴⁸ Turi būti įrodytas šalių valios sutapimas. Šiuo atveju *Bayer* neprimetė savo valios distributoriams, o šie elgėsi priešingai ir ieškojo vaisto tiekimo šaltinių. ETT pritarė PIT pozicijai ir paliko sprendimą galioti.

Pagal EB Sutarties 81 str. distribucijos susitarimas bus laikomas draudžiamas, jeigu reikšmingai įtakos konkurenciją ir prekybą tarp ES valstybių narių ir susitarimo tikslas arba poveikis bus konkurencijos bendrojoje rinkoje ribojimas ar sutrukdytas.

Įtakos prekybai tarp valstybių narių sąlyga

Įtakos prekybai tarp valstybių narių koncepcija nustato EB Sutarties 81 str. jurisdikciją. Įtakos prekybai reikšmė atskleista EB teismų praktikoje. Komisija išleido gaires, kuriose taip pat aiškinama įtakos prekybai sąlyga, apibendrinu savo ir EB teismų praktiką.⁴⁹ Distribucijos susitarimas tenkina įtakos prekybai sąlygą, „jeigu yra pakankamai didelė tikimybė numatyti, kad susitarimas gali tiesiogiai ar netiesiogiai,

⁴⁶ Europos Teisingumo Teismo 1990 m. sausio 11d. sprendimas byloje C-277/87, *Sandoz Prodotti Farmaceutici S.p.A. v. Commission*. (1990), ECR I-45.

⁴⁷ Europos Komisijos 1996 m. sausio 10 d. sprendimas byloje 96/478/EB, *Bayer AG – Adalat* (OL, 1996 L 201, p. 1); PIT 2000 m. spalio 26 d. sprendimas byloje T-41/96, *Bayer AG v. Commission*. (2000), ECR II-3383; Europos Teisingumo Teismo 2004 m. sausio 6 d. sprendimas bylose C-2/01, C-3/01 *Bundesverband der Arzneimittel-Importeure EV and Commission v. Bayer AG*, (2004), ECR I-23

⁴⁸ JEPHCOT, M. Commentary on Case T41/96 Bayer AG v Commission. In *European Competition Law Review* [interaktyvus]. 2001, nr. 22(10) [žiureta 2007-03-17], p. 469-476. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>, p. 469.

⁴⁹ Komisijos gairės dėl poveikio prekybai sąvokos (OL, 2004 C 101, p. 81).

realiai ar potencialiai daryti įtaką prekybai tarp valstybių narių.“⁵⁰ Distribucijos susitarimas bus laikomas veikiančiu prekybą, jei trukdo prekybai tarp valstybių narių. Ši sąlyga buvo plačiai interpretuojama tiek Komisijos, tiek ETT. Distribucijos susitarimai gali daryti įtaką prekybai tarp valstybių narių, kadangi numato vertikalius apribojimus, kurių prigimtyje slypi įtakos prekybai galimybė. EB Sutarties 81 str. 1 d. taikoma bet kuriam distribucijos susitarimui, kuris gali kelti grėsmę bendros rinkos tikslui. Į distribucijos susitarimo visumą, o ne atskiras nuostatas, turi būti atsižvelgiama vertinant įtakos prekybai sąlygą.⁵¹ Tokiu būdu, įmanoma, kad distribucijos susitarimo ribojanti nuostata, kuri neturi įtakos prekybai poveikio atskirai, pateks į EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo sritį vertinama su kitomis nuostatomis susitarime, kuris turi poveikį prekybai tarp valstybių narių. *De limitis*⁵² byloje ETT pareiškė, kad susitarimas, įgyvendinamas tik vienoje valstybėje narėje, taip pat gali turėti įtaką prekybai tarp valstybių narių.

Distribucijos susitarimo poveikis prekybai turi būti reikšmingas. ETT savo sprendimuose pažymėjo, kad EB Sutarties 81 str. 1 d. taikoma tik tokiems susitarimams, kurie daro reikšmingą įtaką konkurencijai ir prekybai tarp valstybių narių. Komisijos Gairėse dėl poveikio prekybai⁵³ nustatyti kiekybiniai kriterijai, kurie paprastai reiškia, kad poveikio prekybai nėra, net jei distribucijos susitarime įtraukti „sunkūs apribojimai“ (pavyzdžiui, absoliučios teritorinės apsaugos suteikimas, kainų fiksavimas). Distribucijos susitarimas neturės poveikio prekybai, jeigu šalis yra mažos ar/ir vidutinio dydžio įmonės arba šalių bendra rinkos dalis atitinkamoje rinkoje neviršija 5 % ir tiekėjo bendra apyvarta yra nedidesnė kaip 40 milijonų eurų. Distribucijos tinklo atveju, skaičiuojami viso tinklo pardavimai.

Konkurencijos ribojimo sąlyga

Analizuojant EB Sutarties 81 str. 1 d., draudžiami distribucijos susitarimai, kurie ne tik turi poveikį prekybai tarp valstybių narių, bet ir turi tikslą arba poveikį (angl. *object or*

⁵⁰ Europos Teisingumo Teismo 1981 m. kovo 25 d. sprendimas byloje C-61/80, *Stremmel v. Commission*. (1981), ECR 851, 14 p.

⁵¹ Europos Teisingumo Teismo 1986 m. vasario 25 d. sprendimas byloje C-193/83, *Windsurfing v. Commission*. (1986), ECR 611, 97 p.

⁵² Europos Teisingumo Teismo 1991 m. vasario 28 d. sprendimas byloje C-234/89, *Delimitis v. HenningerBrau*. (1991), ECR I-935.

⁵³ Komisijos gairės dėl poveikio prekybai sąvokos (OL, 2004 C 101, p. 81).

effect) trukdyti, riboti arba kitaip iškraipyti konkurenciją. *STM*⁵⁴ byloje ETT nusprendė, kad ši sąlyga yra alternatyvi, bet ne kumuliatyvi. Distribucijos susitarimai, apimantys „sunkius apribojimus“ kaip perpardavimo kainų palaikymą, eksporto draudimą, rinkos dalijimą, nekonkuravimo sąlygas, yra laikomi pagal prigimtį turintys tikslą riboti konkurenciją ir yra draudžiami, nebent atitinka EB Sutarties 81 str. 3 d. sąlygas. Jei įrodytas distribucijos susitarimo tikslas riboti konkurenciją, nebūtina analizuoti ekonominio susitarimo konteksto ir nustatyti neigiamą poveikį konkurencijai. Antikonkurencinis susitarimo tikslas gali būti įrodytas, neatsižvelgiant į subjektyvius šalių ketinimus, tačiau šie šalių ketinimai gali būti pakankamas pagrindas susitarimo tikslui įrodyti.⁵⁵ Distribucijos susitarimui, kuris turi tikslą riboti konkurenciją, vis dėlto gali būti netaikomas EB Sutarties 81 str. 1 d. *Völk v. Vervaecke*⁵⁶ byloje, susijusioje su absoliučios teritorinės apsaugos suteikimu, nustatytas principas, kad netgi turinčių tikslą riboti konkurenciją apribojimų atžvilgiu yra svarbu analizuoti faktinį ar potencialų susitarimo poveikį, nes susitarimas, sudarytas tarp šalių, užimančių silpną poziciją rinkoje, nedaro reikšmingos įtakos konkurencijai. Kiti vertikalūs apribojimai, kurie neturi tikslo riboti konkurenciją, pažeis EB Sutarties 81 str. 1 d., jei turės antikonkurencinį poveikį. Tai priklauso ne tik nuo distribucijos susitarimo, bet ir nuo atitinkamos rinkos padėties. Jei distribucijos susitarimo šalių bendra rinkos dalis neviršija 1 %, tikėtina, kad nepažeis EB Sutarties 81 str. 1 d. Esant 5 % rinkos daliai reikšminga įtaka konkurencijai greičiausiai bus pripažinta.⁵⁷ Distribucijos susitarimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į teises ir ekonomines aplinkybes, kuriomis jis buvo sudarytas, jei šalių rinkos dalis yra tarp 1 ir 5 %.⁵⁸

Komisija siekdama palengvinti ūkio subjektų padėtį leidžia pranešimus (*notices*) dėl mažareikšmių susitarimų (*de minimis*)⁵⁹, kuriuose pateikiami tam tikri vertinimo orientyrai. *De minimis* numato bendros rinkos slenkstį 15 % vertikaliesiems susitarimams, kuriam esant bus nereikšmingas konkurencijos ribojimas. Tačiau

⁵⁴ Europos Teisingumo Teismo 1966 m. birželio 30 d. sprendimas byloje C-56/65, *La Société Technique Minière v. Maschinenbau Ulm*. (1966), ECR 235.

⁵⁵ ODUDU, O. *Interpreting Article 81 (1): object as subjective intention*. European Law Review. Vol.26, 2001, p 63-64.

⁵⁶ Europos Teisingumo Teismo 1969 m. liepos 9 d. sprendimas byloje C-5/69, *Völk v. Vervaecke*. (1969), ECR 295.

⁵⁷ Europos Teisingumo Teismo 1978 m. vasario 1 d. sprendimas byloje C-19/77, *Miller International Schallplatten v. Commission*. (1978), ECR 131.

⁵⁸ FAULL, J., NIKPAY, A. *The EC Law of Competition*. New York: Oxford University Press, 1999, p. 443.

⁵⁹ Komisijos pranešimas dėl mažareikšmių susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal EB Sutarties 81 straipsnio 1 dalį (*De minimis*) (OL, 2001 C 368, p. 13).

distribucijos susitarime neturi būti „sunkių apribojimų“, numatytų BIR. Iš pirmo žvilgsnio ši nuostata atrodo prieštaraujanti ETT sprendimui *Völk v. Vervaecke*. Tačiau susitarimo, turinčio „sunkių apribojimų“ (*hard – core*), išskyrimas iš *De minimis* taikymo srities nereiškia, kad jis visada pateks į EB Sutarties 81 str. 1 dalies taikymo sritį. Greičiau tai atspindi Komisijos požiūrį, kad susitarimas nebus laikomas mažareikšmiu, nebent šalių rinkos dalys yra žymiai mažesnės negu nustatytos *De minimis* pranešime. Komisija labiau linkusi laikyti, kad susitarimas, turintis „sunkių apribojimų“ (*hard – core*) ir reikšmingai neribojantis prekybos, išvengs EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo.⁶⁰ Kai distribucijos susitarimas yra vienas iš daugelio platinimo tinkle, vertinant ar turi poveikį konkurencijai atsižvelgiama į panašių susitarimų, sukuriamą situaciją.⁶¹

3. REGLAMENTO NR. 2790/1999 TAIKYMAS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMAMS

Naujas požiūris į vertikalius susitarimus, tuo pačiu ir į distribucijos susitarimus, reiškia, kad daugelis tokių susitarimų nepažeis EB Sutarties 81 str. 1 d. dėl jų mažareikšmio poveikio konkurencijai ar patekimo į Bendrosios išimties reglamento taikymo sritį, o jei pažeis, to paties straipsnio 3 d. kriterijai bus taikomi lanksčiau. EB Sutarties 81 str. 1 d. netaikoma:

distribucijos susitarimams, kurie sudaromi tarp tiekėjo ir distributoriaus, priklausančių tam pačiam ekonominiam junginiui (*single economic entity*);⁶²

vienašaliams veiksams vienos iš susitarimo šalių, kadangi distribucijos susitarimas EB Sutarties 81 str. 1 d. prasme reikalauja bet kokia forma pasiekto šalių valios suderinimo (*concurrence of wills*). Šalys turi išreikšti savo ketinimus elgtis rinkoje tam tikru būdu;⁶³

distribucijos susitarimams, kurie neturi tikslo ar poveikio riboti, trukdyti ar iškraipyti konkurenciją;

⁶⁰ JONES, A., SUFRIN, B., *EC competition law : text, cases, and materials*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 164.

⁶¹ Europos Teisingumo Teismo 1967 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje C-23/67, *Brasserie de Haecht v. Wilkin-Janssen*. (1967), ECR 407.

⁶² Europos Teisingumo Teismo 1974 m. spalio 31 d. sprendimas byloje C-15/74, *Centrafarm BV and Adnaan De Peijper v. Sterling Drug Inc.* (1974), ECR 1183.

⁶³ Europos Teisingumo Teismo 2004 m. sausio 6 d. sprendimas bylose C-2/01 ir C-3/01, *Bundesverband der Arzneimittel-Importeure and Commission v. Bayer AG.* (2004), ECR I-23.

distribucijos susitarimai, kurie reikšmingai neįtakoja konkurencijos arba prekybos tarp valstybių narių, kai kiekvienos iš distribucijos susitarimo šalių užimama rinkos dalis yra nedidesnė kaip 15 % bet kurios šiuo susitarimu paveiktos atitinkamos rinkos ir susitarime nėra numatyta „sunkių apribojimų“.⁶⁴

Kai distribucijos susitarimas turi reikšmingą įtaką prekybai ir neatitinka *de minimis* taisyklės, šalys gali pasiremti BIR ir neatlikti pilnos ekonominės analizės, reikalingos nustatyti ar susitarimas turi poveikį riboti konkurenciją. Tai pabrėžiama ir Komisijos Vertikaliųjų susitarimų gairėse, kad pirma, ūkio subjektas turi įvertinti ar jo distribucijos susitarimas patenka į BIR taikymo sritį, o ne analizuoti ar pažeidžia EB Sutarties 81 str. 1 d.:

„Pirmiausia susitarimą sudarančios įmonės turi apibrėžti atitinkamą rinką tam, kad būtų nustatyta tiekėjo arba pirkėjo rinkos dalis, priklausomai nuo taikomo vertikaliojo apribojimo...

Jeigu atitinkamos rinkos dalis neviršija 30 % ribos, vertikalusis susitarimas patenka į Bendrosios išimties reglamento taikymo sritį, priklausomai nuo sunkių apribojimų ir sąlygų, numatytų tame reglamente.

Jeigu atitinkamos rinkos dalis viršija 30 %, būtina įvertinti, ar vertikalusis susitarimas patenka į 81 straipsnio 1 d. taikymo sritį.

Jeigu vertikalusis susitarimas patenka į 81 straipsnio 1 d. taikymo sritį, būtina išnagrinėti, ar jis tenkina išimties suteikimo sąlygas pagal 81 straipsnio 3 d.“⁶⁵

BIR pakeitė anksčiau galiojusius reglamentus, skirtus išimtinai distribucijai, išimtiniam pirkimui bei frančizei. Lyginant su ankstesniais dabartinis reglamentas yra ne toks formalus, paremtas ekonomine vertikaliųjų susitarimų analize, suteikia visiems vertikaliesiems susitarimams, išskyrus automobilių platinimą, išimtis. BIR numato tik „sunkius“ apribojimus ir neturi „baltojo sąrašo“, kas reiškia, kad ūkio subjektams palikta daugiau laisvės sudarant distribucijos susitarimus. Taip pat numatyta galimybė taikyti ne tik dvišaliams, bet ir daugiašaliams susitarimams, tarpinių prekių ir paslaugų atžvilgiu, kadangi nėra apibrėžta kokio pobūdžio prekės turi būti distribucijos susitarimo dalyku. BIR taikomas tik tiems distribucijos susitarimams, kurie turi vertikaliuosius apribojimus, nuostatas ribojančias

⁶⁴ Komisijos pranešimas dėl mažareikšmių susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal EB Sutarties 81 straipsnio 1 dalį (*De minimis*) (OL, 2001 C 368, p. 13).

⁶⁵ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 120 p.

konkurenciją EB Sutarties 81 str. 1 d. prasme. Reglamento 2 str. 5 d. nustatyta, kad nėra taikomas vertikaliems susitarimams, kurių objektas yra bet kurio kito bendrosios išimties reglamento dalykas. Distribucijos susitarimai, dėl naujų transporto priemonių, jų atsarginių dalių platinimo, remonto ir kito aptarnavimo paslaugų teikimo, patenka į Reglamento Nr. 1400/2002 motorinių transporto priemonių sektoriui taikymo sritį.⁶⁶ Distribucijos susitarimas turi atitikti tam tikras sąlygas siekiant pasinaudoti bendraja išimtimi.

Kiekybinė Reglamento Nr. 2790/1999 sąlyga

Skirtingai nei ankstesni reglamentai, naujasis BIR turi kiekybinį rinkos dalies kriterijų,⁶⁷ t.y. išimtis taikoma tik tada, kai tiekėjo užimama rinkos dalis neviršija 30 % rinkos, kurioje jis parduoda susitarime numatytas prekes ar paslaugas. Kai distribucijos susitarimuose numatomi išimtinio tiekimo įsipareigojimai, išimtis taikoma tik tada, kai pirkėjo užimama rinkos dalis neviršija 30 % rinkos, kurioje jis perka susitarime numatytas prekes ar paslaugas.⁶⁸ Išimtinio tiekimo įsipareigojimas suprantamas, kaip bet koks tiesioginis ar netiesioginis tiekėjo įsipareigojimas parduoti susitarime nurodytas prekes ar paslaugas tik vienam pirkėjui Bendrijos viduje specifiniam vartojimui ar perpardavimui.⁶⁹ Pirkėjo rinkos dalis vertinama, tik kai išimtinis tiekimas suteikiamas ES mastu, kadangi paprastai stiprus pirkėjas suinteresuotas šia sąlyga.⁷⁰ Jei ūkio subjektas turi didesnę rinkos dalį negu 30 %, jis negalės pasinaudoti bendraja išimtimi. Apskaičiuojant rinkos dalį turi būti atsižvelgiama į visų susijusių įmonių grupės rinkos dalį. Įvertinti rinkos dalį ūkio subjektui dažnai yra sunku, kadangi neretai neturi statistinių duomenų ir informacijos. Be to kiekybinė sąlyga taikoma ne tik distribucijos susitarimo pradžioje, bet ir viso galiojimo metu, todėl šalis turi vykdyti monitoringą ar atitinka BIR taikymo sąlygas. Teisinis reguliavimas, kuris varžo šalių

⁶⁶ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL, 2002 L 001, p. 1-25).

⁶⁷ CRAIG, P., DE BURCA, G. *EU Law – Text, Cases, and Materials*. New York: Oxford University Press, 2002, p. 986.

⁶⁸ 1999 m. gruodžio 22 d. Komisijos Reglamentas Nr. 2790/99 dėl Sutarties 81(3) str. taikymo atskiroms vertikaliųjų susitarimų kategorijoms ir suderintiems veiksams (OL, 1999 L 336, p. 21). 3 str.

⁶⁹ Ibid. 1 str. c) p.

⁷⁰ GOYDER, J. *EU Distribution Law*. 4th Edition. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2005, p. 84.

veiklą, aiškiai yra nesuderinamas su pastangomis skatinti ekonominį klestėjimą.⁷¹ Norint apskaičiuoti rinkos dalį, būtina apibrėžti atitinkamą rinką, kurią sudaro „tokios prekės ar paslaugos, kurias pirkėjai dėl jų savybių, kainų ir numatomo naudojimo laiko pakeičiamomis.“⁷² Tačiau pakeičiamumą ypač sunku įvertinti naujų technologijų rinkose, kur su kiekvienu technologiniu vystymusi keičiasi atitinkamos rinkos apibrėžimas ir užimamos dalys. Taip pat apskaičiuojant rinkos dalį svarbu apibrėžti prekės geografinę rinką.⁷³ Internetinės distribucijos vystymasis gali praplėsti geografinės rinkos apibrėžimą, ypač tais atvejais, kuomet prekės yra lengvai ir sąlyginai pigiai transportuojamos.⁷⁴

Atitinkamos rinkos dalies slenkstį Komisija pasirinko kaip kompromisą tarp ekonominio požiūrio ir išliekančios tendencijos reguliuoti konkurencinius procesus bei vidaus rinkos integracijos tikslo taikant EB Sutarties 81 straipsnį. Rinkos dalies slenkščio įvirtinimas sulaukė ir kritikos, kadangi ne visada atspindi tikrąją ūkio subjekto rinkos galią.⁷⁵

Intelektinės nuosavybės teisės

BIR 2 str. 3 d. numato, kad išimtis taikoma distribucijos susitarimams, kuriuose yra nuostatų dėl intelektinės nuosavybės teisių perleidimo pirkėjui arba pirkėjo naudojimosi tokiais teisėmis, su sąlyga, kad tokios nuostatos nesudaro pagrindinio tokių susitarimų objekto ir yra tiesiogiai susijusios su pirkėjo arba jo klientų galimybe naudotis, parduoti ar perparduoti prekes ar paslaugas. Išimtis taikoma, kuomet tiekėjas perleidžia intelektinės nuosavybės teises pirkėjui, ir tikėtina, kad pirkėjo perleistas intelektinės nuosavybės teisės tiekėjui gaminti tam tikrą produktą, nepateks į BIR taikymo sritį. Intelektinės nuosavybės teisės negali būti naudojamos dalinti bendros rinkos teritorijas, drausti pasyvius pardavimus už priskirtos teritorijos ribų.

⁷¹ INCARDONA, R. *Distribution Agreements under EC Competition Law*. 2005. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: < http://brunoleoni.servingfreedom.net/WP/051007_Mises_WP_Incardona.pdf>.

⁷² 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 90 p.

⁷³ Ibid. 90 p.

⁷⁴ GOYDER, J. *EU Distribution Law*. 4th Edition. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2005, p. 86.

⁷⁵ SULLIVAN L. A., GRIMES, W. S., *The Law of Antitrust: an Integrated Handbook*. West Publishing Company, 2000, p. 60.

Distribucijos susitarimai tarp konkurentų

Daugelis distribucijos susitarimų tarp konkurentų, faktinių ar potencialių, negali pasinaudoti bendrąja išimtimi, kadangi gali riboti konkurenciją. Tik nedvišaliams distribucijos susitarimams tarp konkurentų taikoma išimtis, jeigu tenkinamos BIR 2 str. 4 d. sąlygos.

„Sunkūs apribojimai“

Distribucijos susitarime gali būti numatyti bet kokie apribojimai, tačiau bendrąja išimtimi nebus galima pasinaudoti, jeigu distribucijos susitarime bus numatyti BIR 4 straipsnyje išvardinti apribojimai. Nesvarbu ar šie „sunkūs apribojimai“ išreikšti distribucijos susitarime, ar pasireiškia per susitarimo įgyvendinimo būdą. Išimtis netaikoma distribucijos susitarimams, kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai, atskirai ar kartu su kitais šalių kontroliuojamais veiksniais siekiama⁷⁶:

a) apriboti pirkėjo galimybę nustatyti savo pardavimo kainą, nepažeidžiant tiekėjo galimybės nustatyti aukščiausią pardavimo kainą arba rekomenduoti pardavimo kainą.

Draudžiamos distribucijos susitarimo išlygos, siekiančios nustatyti fiksuotas ar minimalias perpardavimo kainas distributoriui. Rekomendacinės ar maksimalios kainos nėra draudžiamos, su sąlyga, kad nėra spaudimo ar paskatos jų laikytis.

b) apriboti teritoriją, kurioje pirkėjas gali parduoti ar klientus, kuriems jis gali parduoti, sutartyje numatytas prekes ar paslaugas, išskyrus:

- apriboti aktyvius pardavimus išimtinėje teritorijoje arba išskirtinei klientų grupei, rezervuotiems tiekėjui arba tiekėjo paskirtiems kitam pirkėjui, jeigu toks apribojimas neriboja pardavimų pagal pirkėjo klientus,

- apriboti pirkėjo, užsiimančio didmenine prekyba, pardavimus galutiniams vartotojams,

- apriboti pasirinktinio platinimo sistemos nario pardavimus pašaliniam platintojams,

⁷⁶ 1999 m. gruodžio 22 d. Komisijos Reglamentas Nr. 2790/99 dėl Sutarties 81(3) str. taikymo atskiroms vertikaliųjų susitarimų kategorijoms ir suderintiems veiksams (OL, 1999 L 336, p. 21). 4 str.

- apriboti pirkėjo galimybę parduoti surinkimui tiekiamas sudedamąsias dalis klientams, kurie jas naudotų tokios pačios rūšies prekių, kokias gamina tiekėjas, gamybai;

Tačiau draudimas distributoriams netaikomas parduoti tam tikriems galutiniams vartotojams, jeigu galima objektyviai pateisinti produkto atžvilgiu. Sunki apribojimu nelaikomas ir mažmeninio distributoriaus įsipareigojimas eksponuoti tiekėjo ženklą.⁷⁷ BIR nesuteikia išimties aktyvių pardavimų ribojimui į neišimtinės teritorijas. Jeigu visas platinimo tinklas sudarytas iš neišimtinių distribucijos susitarimų, tai aktyvių pardavimų ribojimas turi atitikti EB Sutarties 81 str. 3 d. sąlygas. Distributorius, kuriam taikomas aktyvių pardavimų apribojimas, turi būti laisvas nuspręsti ar jis taikys šį apribojimą kai perparduos prekes. Aktyvių pardavimų ribojimas už distributoriaus teritorijos ribų nėra itin efektyvi priemonė, kadangi atsiradus prekybai Internetu, yra galimybė palyginti kainas, kitas sąlygas ir įsigyti prekes platesnėje teritorijoje nei anksčiau. Internetinė prekyba paprastai laikoma pasyviais pardavimais ir Interneto tinklapio kalba laikoma nesvarbi, jei nėra skirta specialiai klientams, esantiems kito distributoriaus išimtinėje teritorijoje. Nėra leidžiama pasilikti tiekėjui ar kitam distributoriui visą internetinę prekybą.

c) riboti mažmenine prekyba užsiimančių pasirinktinio paskirstymo sistemos narių pardavimus galutiniams vartotojams;

Šia nuostata draudžiama riboti pardavimus galutiniams vartotojams, kurie gali būti tiek profesionalūs, tiek paprasti. Tačiau tiekėjas gali riboti distributoriaus apsisprendimą atidaryti naujas prekybos vietas, užsiimti veikla kitoje vietoje.

d) riboti kryžminį tiekimą tarp platintojų pasirinktinio paskirstymo sistemoje, taip pat tarp platintojų, veikiančių skirtingame prekybos lygmenyje;

Pasirinktinių distribucijos atveju negali būti nustatytas išimtinis pirkimas ta prasme, kad visos susitarimo prekės turi būti nupirktos iš tiekėjo. Įgaliotieji distributoriai privalo turėti galimybę pirkti prekes ne tik vertikalčiai – tiesiai iš tiekėjo, bet ir horizontalčiai, t.y. iš kitų platinimo sistemos narių, nesvarbu kokiam prekybos lygmenyje veikiančių, esančių EB teritorijoje.⁷⁸

e) sukurti apribojimą tarp sudedamųjų dalių tiekėjo ir šias dalis surenkančio pirkėjo, kuris neleistų tiekėjui parduoti sudedamąsias dalis kaip atsargines detales

⁷⁷ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 49 p.

⁷⁸ FAULL, J., NIKPAY, A. *The EC Law of Competition*. New York: Oxford University Press, 1999, p. 505.

galutiniams vartotojams arba remontininkams arba kitiems paslaugų tiekėjams, kuriems pirkėjas nėra patikėjęs remontuoti ar aptarnauti jo prekių.

Apribojimo draudimas naudingas galutiniams vartotojams arba pirkėjo neįgaliotiems remontininkams, kuriems, priešingu atveju, gali būti sunku įsigyti atsarginių dalių. Apribojimas gali būti tiesioginis arba netiesioginis, kuomet tiekėjui draudžiama suteikti techninę informaciją arba naudojimui reikalingą įrangą trečioms šalims.⁷⁹

„Sunkių apribojimų“ įtvirtinimas suteikia teisinį tikrumą šalims, kita vertus riboja veiksmų laisvę sudarant distribucijos susitarimą, kad patektų į BIR taikymo sritį.

Įsipareigojimo nekonkuruoti sąlyga⁸⁰

BIR 5 str. nustato apribojimus, kuriems išimtis netaikoma. Šie apribojimai dar vadinami „pilkuoju sąrašu“ (angl. *grey list*). Distribucijos susitarimas gali gauti BIR išimtį, jei įmanoma atskirti nuo įpareigojimų, kuriems išimtis netaikoma. Atskiriamos sąlygos, įvertinus atskirai pagal EB Sutarties 81 str. 1 ir 3 d., gali būti įgyvendinamos arba ne.⁸¹ BIR netaikomas įsipareigojimui nekonkuruoti, tiek tiesioginiam, tiek netiesioginiam, jeigu toks apribojimas yra nustatytas neribotam laikui arba ilgesniam negu penkerių metų laikotarpiui.

Dabartinis BIR su „sunkiais apribojimais“ ir atitinkamos rinkos dalies slenksčiu išlieka iš dalies nelankstus, kadangi šalys sudarydamos distribucijos susitarimą stengsis atitikti BIR taikymo sąlygas, o ne vystyti prekių platinimą pačiu efektyviausiu būdu. BIR siekia nemažinti *intra – brand* konkurencijos, bet tai savo ruožtu gali neigiamai įtakoti *inter – brand* konkurenciją vartotojų atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, kad BIR draudžia nustatyti minimalią perpardavimo kainą, distribucijos susitarimui, nepatenkančiam į BIR taikymo sritį, greičiausiai taip pat nebūtų suteikiama išimtis pagal EB Sutarties 81 str. 3 d.

⁷⁹GOYDER, *J.EC Competition law*. New York: Oxford University Press, 2003, p. 92.

⁸⁰ „Įsipareigojimas nekonkuruoti“ – tai tiesioginis ar netiesioginis pirkėjo įsipareigojimas negaminti, nepirkti, neparduoti ar neperarduoti prekių ar paslaugų, konkuruojančių su susitarime nurodytomis prekėmis ar paslaugomis, ar bet koks tiesioginis ar netiesioginis pirkėjo įsipareigojimas pirkti iš tiekėjo ar kitos tiekėjo nurodytos įmonės daugiau nei 80 % visų pirkėjo perkamų susitarime nurodytų prekių ar paslaugų ir jų pakaitalų, apskaičiuojant pagal visą jo pirkimų vertę praėjusiais kalendoriniais metais. BIR 1 (b) str.

⁸¹GOYDER, *J. EU Distribution Law*. 4th Edition. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2005, p. 93.

4. REGLAMENTO NR. 1400/02 TAIKYMAS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMAMS

BIR taikomas visiems vertikaliesiems susitarimams, išskyrus motorinių transporto priemonių platinimą.⁸² Reglamentas Nr. 1400/02⁸³ taikomas visiems distribucijos susitarimams dėl naujų transporto priemonių, jų atsarginių dalių pirkimo - pardavimo ir remonto bei kito aptarnavimo paslaugų teikimo. Šiuo reglamentu siekiama paskatinti konkurenciją tarp distributorių, tuo pačiu atsisakyti „tramdomųjų marškinių“ poveikio, buvusio ankstesniuose Reglamentuose ir leisti vystytis naujiems platinimo metodams. Reglamentas Nr. 1400/02 skirtingai nei BIR numato didesnę rinkos dalies slenkstį (40 %) naujų transporto priemonių kiekybinės pasirinktinės distribucijos susitarimams. Kitiems distribucijos susitarimams numatyta 30 % atitinkamos rinkos dalis. Tačiau priešingai nei BIR, išliko „baltasis sąlygų“ sąrašas, kuris numato kokios nuostatos turi būti distribucijos susitarime, kad galėtų pasinaudoti teikiama išimtimi. Sunkių apribojimų sąrašas diferencijuojamas atsižvelgiant į distribucijos susitarimo tipą. Skirtingas apribojimų sąrašas numatytas susitarimams, susijusiems su remonto ir garantinio paslaugų teikimu bei atsarginių dalių pardavimu, ir susitarimams, kurių susitarimo dalykas yra naujų transporto priemonių pardavimas. Komisija išleido brošiūrą, kuri aiškina Reglamento Nr. 1400/02 nuostatų taikymą.⁸⁴

5. EB SUTARTIES 81 STR. 3 D. TAIKYMAS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMAMS

Distribucijos susitarimas formaliai pažeidžiantis EB Sutarties 81 str. 1 d., ne visuomet bus laikomas neteisėtu ir negaliojančiu. Jeigu distribucijos susitarimas atitinka EB Sutarties 81 str. 3 d. sąlygas, jis yra galiojantis nuo sudarymo momento (*ab initio*) pagal dabartinį tiesiogiai taikomos išimties modelį. Po Modernizacijos reglamento⁸⁵ įsigaliojimo distribucijos susitarimo įsivertinimo (*self – assessment*) pareiga ar

⁸² Komisijos Žalioji knyga dėl vertikalų apribojimų Europos Bendrijos konkurencijos politikoje COM (1996) 721. (1997) 4 CMLR 519.

⁸³ 2002 m. liepos 31 d. Komisijos Reglamentas (EB) Nr. 1400/2002 dėl Sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymo vertikalų susitarimų ir suderintų veiksmų rūšims motorinių transporto priemonių sektoriuje (OL, 2002 L 203, p. 30).

⁸⁴ Dokumentą galima rasti čia: [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <www.europa.eu.int/comm/competition/car_sector>.

⁸⁵ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL, 2002 L 001, p. 1-25).

nepažeidžia EB Sutarties 81 str. 1 d. tenka šalims. Įsivertinimas apima ūkio subjekto ekonominę ir teisinę analizę, kuri leidžia sudaryti galiojantį ir įgyvendinamą distribucijos susitarimą be Komisijos sprendimo. Distribucijos susitarimo šalys numatydamos vertikalius apribojimus ir negalėdamos pasinaudoti BIR, turi atlikti susitarimo apribojimų vertinimą EB Sutarties 81 str. 3 d. numatytų sąlygų atžvilgiu. Tačiau įrodinėjimo pareiga, kad distribucijos susitarimas atitinka visas sąlygas, tenka ūkio subjektui, prašančiam individualios išimties.⁸⁶ Nors Komisija išleido Gaires EB Sutarties 81 str. 3 d. taikymui,⁸⁷ kuriose daugiau ar mažiau apibendrinta ETT ir PIT praktika, tačiau yra nuomonių, kad Komisija padidino įrodinėjimo pareigą besikreipiantiems ūkio subjektams.⁸⁸ Pagal ETT, tik į objektyvią naudą atsižvelgiama vertinant distribucijos susitarimą.⁸⁹ Dėl to galima teigti, kad distribucijos susitarimo naudingumas šalių požiūriu negali būti vertinamas subjektyviai. Komisija taip pat yra pažymėjus, kad į kaštų sutaupymą, naudojantis tik šalių rinkos galia, nebus atsižvelgiama. Gairėse dėl EB Sutarties 81 str. 3 d. taikymo numatyta, kad šiuo atveju, kaštų sutaupymas nesukelia prokonkurencinio poveikio.⁹⁰

Analizės tikslas yra įsitikinti, kokį objektyvų efektyvumą sukuria susitarimas ir kokia yra to efektyvumo ekonominė svarba. Atsižvelgiant į tai, kad būtų taikoma 81 straipsnio 3 dalis, prokonkurenciniai padariniai, kylantys iš susitarimo, turi nusverti antikonkurencinius padarinius, todėl reikia patikrinti, koks ryšys yra tarp susitarimo ir deklaruojamo efektyvumo, ir kokia yra šio efektyvumo vertė.

Pagal Komisiją, visi tvirtinimai apie efektyvumą turi būti pagrįsti taip, kad galima būtų patikrinti:

- a) deklaruojamo efektyvumo pobūdį;
- b) ryšį tarp susitarimo ir efektyvumo;
- c) kiekvieno deklaruojamo efektyvumo tikimybę ir dydį;

⁸⁶ 2002 m. liepos 31 d. Komisijos Reglamentas (EB) Nr. 1400/2002 dėl Sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymo vertikalinių susitarimų ir suderintų veiksmų rūšims motorinių transporto priemonių sektoriuje (OL, 2002 L 203, p. 30). 2 str.

⁸⁷ Komisijos komunikatas – EB Sutarties 81(3) straipsnio taikymo gairės (OL, 2004 C 101, p. 97).

⁸⁸ VAN MARISSING, JEAN PAUL L. „A policy of change - An appeal for further reform of aspects of EU competition policy“. [interaktyvus] [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.nyenrode.nl/download/lectures/marissing.pdf>>.

⁸⁹ Europos Teisingumo Teismo 1966 m. liepos 13 d. sprendimas bylose C-56/64 ir C-58/64, *Etablissements Consten and Grundig v. Commission*. (1966), ECR 299.

⁹⁰ Komisijos komunikatas – EB Sutarties 81(3) straipsnio taikymo gairės (OL, 2004 C 101, p. 97).

d) kaip ir kada kiekvienas deklaruojamas efektyvumas galėtų būti pasiektas.⁹¹

Išimtis pagal EB Sutarties 81 str. 3 d. taikoma, jeigu distribucijos susitarimas:

padeda tobulinti prekių gamybą ir paskirstymą arba skatinti technikos ir ekonomikos pažangą;

Ši sąlyga yra labai plati, apimanti produktų ar paslaugų platinimo arba gamybos pagerinimą, technikos ar ekonomikos progreso pakėlimą. Atsižvelgiama į objektyvų situacijos pokytį, atsirandantį įgyvendinant distribucijos susitarimą.⁹² *Metro*⁹³ byloje suformuluota, kad pirma sąlyga gali būti tenkinama naujų darbo vietų sukūrimo atžvilgiu, jei tai konkurencijos sąlygos yra sudėtingos. *Bayer Gist - Brocades*⁹⁴ Komisija pažymėjo, kad ekonomikos pažanga gali kilti tik išimtiniais atvejais, kai laisva konkurencija negali sukurti geriausio ekonominio rezultato. Neekonominė nauda, pavyzdžiui, aplinkosauga, kultūrinės įvairovės kėlimas, gali būti vertinami kiek patenka į EB Sutarties 81 str. 3 d. sąlygas. *Exxon/Shell*⁹⁵ sprendime Komisija laikėsi nuomonės, kad taršos sumažinimas įtakoja technologinį vystymąsi EB Sutarties 81 str. 3 d. prasme. Be to, ši sąlyga bus patenkinta, jei nauda sukuria ne tik distribucijos susitarimo šalims, bet ir tretiesiems asmenims.

kartu sudarydami sąlygas vartotojams sąžiningai dalytis gaunama nauda;

Komisija pažymi, kad sąžiningas dalijimasis gaunama nauda reiškia, kad konkurencijos apribojimas turi bent jau kompensuoti neigiamą realų ar potencialų susitarimo poveikį vartotojams (plačiąją prasme produkto naudotojams).⁹⁶ Kuo sunkesni apribojimai, tuo didesnė nauda turi būti suteikiama. Nauda turi būti gaunama visų tam tikros prekės atitinkamoje rinkoje vartotojai, o ne atskiri subjektai.⁹⁷

atitinkamoms įmonėms nenustato jokių apribojimų, nebūtinų šiems tikslams pasiekti;

Distribucijos susitarime leidžiama numatyti apribojimus, kurie yra nepakeičiami pasiekti teisėtiems susitarimo tikslams. Ši sąlyga glaudžiai susijusi su proporcingumo

⁹¹ Komisijos komunikatas – EB Sutarties 81(3) straipsnio taikymo gairės (OL, 2004 C 101, p. 97).

⁹² GOYDER, J. *EU Distribution Law*. 4th Edition. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2005, p. 30.

⁹³ Europos Teisingumo Teismo 1977 m. spalio 25 d. sprendimas byloje C-26/76, *Metro-SB-Grossmarkte GmbH v. Commission*. (No. 1). (1977), ECR 1875.

⁹⁴ Europos Komisijos 1976 m. sprendimas byloje 172/76/EEB, *Bayer Gist – Brocades*. (OL, 1976 L 30, p. 13).

⁹⁵ Europos Komisijos 1994 m. gegužės 18 d. sprendimas byloje 94/322/EB, *Exxon/Shell*. (OJ 1994 L 144, p.20).

⁹⁶ Komisijos komunikatas – EB Sutarties 81(3) straipsnio taikymo gairės (OL, 2004 C 101, p. 97).

⁹⁷ Pirmosios Instancijos Teismo 2002 m. kovo 21 d. sprendimas byloje T- 131/99, *Michael Hamilton Shaw and Timothy John Falla v. Commission*. (2002), ECR II -2023. 163 p.

principu: apribojimai turi būti proporcingi teisėtiems tikslams pasiekti ir negali varžyti konkurencijos daugiau nei būtina. Sunku iš anksto nustatyti ar tam tikra sąlyga bus laikoma nepakeičiama. Netgi labiausiai ribojančios nuostatos tam tikrais atvejais gali būti nepakeičiamos. Tačiau dvi kategorijos apribojimų beveik visada neatitiks šios sąlygos. Pavyzdžiui, absoliuti teritorinė apsauga tikėtina bus pripažinta pakeičiama ir neatitinkanti siekiamų tikslų, net jei šalis pateiks svarius argumentus. Kita grupė apribojimų yra BIR „sunkūs apribojimai“.⁹⁸ Sudarydamos distribucijos susitarimą šalis turi pasirinkti mažiausiai antikonkurencinius apribojimus.

*nesuteikia tokioms įmonėms galimybės panaikinti konkurenciją didelei atitinkamų produktų daliai.*⁹⁹

Konkurencija tarp konkurentų rinkoje turi būti išlaikyta, nes konkurencija yra esminis veiksnys siekiant ekonomikos efektyvumo. Ši sąlyga reikalauja vertikaliųjų apribojimų analizės. Konkurencijos laipsnis iki distribucijos susitarimo sudarymo ir jo poveikis konkurencijai turi būti įvertinamas.

ETT savo sprendimuose¹⁰⁰ pažymėjo, kad susitarimas turi tenkinti visas keturias sąlygas. Jeigu susitarimas atitinka visus keturis esminius kriterijus, taikoma išimtis pagal EB Sutarties 81 str. 3 d. ir nereikia atlikti daugiau jokių procedūrų. Išimtis taikoma distribucijos susitarimui tiek, kiek jis atitinka anksčiau minėtus kriterijus, todėl susitarimas ir rinkos aplinka turi būti nuolat stebima ir įsivertinama.

⁹⁸ FAULL, J., NIKPAY, A. *The EC Law of Competition*. New York: Oxford University Press, p. 504.

⁹⁹ Europos Bendrijos steigimo sutartis (Suvestinė redakcija) (OL, 2002 C 325, p. 33-184).

¹⁰⁰ Europos Teisingumo Teismo 1984 m. sausio 17 d. sprendimas byloje C-43/82 ir C-63/82, *VBVB and CBBB v. Commission*. (1984), ECR 19.

III. ATSKIRŲ DISTRIBUCIJOS SUSITARIMŲ VERTINIMO YPATUMAI

Šiame skyriuje plačiau analizuojamas pasirinktinės (angl. *selective distribution*) ir išimtinės (angl. *exclusive distribution*) distribucijos susitarimų vertinimas EB konkurencijos teisės aspektu remiantis EB institucijų suformuluota praktika. Pasirinktinės ir išimtinės distribucijos susitarimas apriboja įgaliotų distributorių skaičių bei perpardavimo galimybes. Tačiau pasirinktinė distribucija skiriasi nuo išimtinės tam tikrais aspektais. Pirma, pasirinktinėje distribucijoje prekiautojų skaičius priklauso nuo pasirinkimo kriterijaus, priklausomo nuo produkto pobūdžio, o ne nuo teritorijų skaičiaus. Antra, lyginant su išimtinė, pasirinktinėje distribucijoje apribojimas perparduoti – tai ne aktyvių pardavimų ribojimas teritorijoje, o bet kokių pardavimų neįgaliotiems distributoriams ribojimas, kai galimais pirkėjais pasilieka tik paskirti prekiautojai ir galutiniai vartotojai. Skirtumai lemia vertinimą EB konkurencijos teisės aspektu. Pasirinktinis paskirstymas yra beveik visada naudojamas paskirstyti galutinius žinomo prekės ženklo produktus.

1. IŠIMTINĖS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMŲ VERTINIMAS

Pirmieji Komisijos sprendimai buvo susiję su išimtinės distribucijos susitarimais, kurie dažniausiai turėjo nuostatas dėl eksporto apribojimo į distributoriams priskirtas teritorijas.

Komisijos vertikaliųjų apribojimų gairėse išimtinės distribucijos susitarimas suprantamas kaip gamintojo išsipareigojimas parduoti savo produktus tik vienam paskirstytojui tam tikroje teritorijoje.¹⁰¹ Priskirta teritorija paprastai apibrėžiama tam tikru miestu, šalimi ar kontinentu. Išimtinės distribucijos pasirinkimas riboja gamintojo galimybes kontroliuoti produkto paskirstymo būdą lyginant su pasirinktine distribucija, frančize ar ypač su atstovavimu, kuomet galima nustatyti kainas, perpardavimo sąlygas. Tačiau išimtinės distribucijos susitarimas turi ir teigiamų padarinių, skatina konkurenciją, pavyzdžiui: sandorių kaštai sutaupomi, greičiau sukuriamas vartotojų pasitikėjimas produktu, leidžia išvengti nepagrįsto kitų distributorių pasinaudojimo investicijomis (*free rider*) ir paskatinti distributorių investuoti į produkto pristatymą.

¹⁰¹ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 161 p.

Sudarant išimtinės distribucijos susitarimą suteikiama apsauga nuo *intra-brand* konkurencijos gali skirtis. Gamintojas arba tiekėjas gali tik įsipareigoti neplatinti pats išimtiniam distributoriui priskirtoje teritorijoje arba gali papildomai apsaugoti nuo kitų distributorių aktyvaus platinimo už jų teritorijos ribų (qualified territorial protection) arba visiškai riboti aktyvų ar pasyvų platinimą už priskirtos teritorijos ribų (absoliuti teritorinė apsauga). Absoliuti teritorinė apsauga gali būti sustiprinama suteikiant intelektinės nuosavybės teises.¹⁰²

Galimą konkurencijos ribojimo riziką įgyvendinant išimtinės distribucijos susitarimus Komisija išvelgia dėl sumažėjusios konkurencijos tarp tam tikrų prekių su tuo pačiu ženklu (*intra-brand*) ir bendros rinkos skaidymo, kas sąlygoja palengvinimą diskriminaciją kainomis ir žalą vartotojams.

Pagrindinė byla, turėjusi įtaką tolesniam išimtinės distribucijos susitarimų vertinimui, buvo *Consten & Grundig* byla.¹⁰³ *Grundig*, radijo, magnetofonų, diktofonų ir televizorių gamintojas Vokietijoje, paskyrė *Consten* išimtiniumi distributoriumi savo produktams Prancūzijoje. Susitarimas įpareigojo *Grundig* nepardavinėti pačiam savo produktų ir uždrausti kitiems savo distributoriams importuoti gaminius į Prancūziją. *Grundig* perleido teises į savo prekės ženklą GINT *Consten* taip sustiprindamas suteiktos teritorijos absoliučią apsaugą ir uždrausdamas paralelinį importą *Grundig* produktais Prancūzijoje. *Consten* įsipareigojo neprekiuoti konkuruojančiais produktais, išplatinti minimalų kiekį *Grundig* produktų, tiekti atsargines dalis, suteikti garantinį aptarnavimą. *Consten* ir *Grundig* susitarimą sudarė dar prieš EB Sutarties ratifikavimą ir bendros rinkos sukūrimą. Sudarydama išimtinės distribucijos susitarimą *Consten* tikėjosi, kad dėl nustatytų importo apribojimų į Prancūziją kitiems *Grundig* distributoriams, galės sėkmingai plėsti verslą ir įvesti naują produktą, tuo pačiu atgauti pakankamai reikšmingas ir rizikingas investicijas. Tačiau 1961 m. kvotos buvo panaikintos¹⁰⁴ ir paralelūs importuotojai Vokietijoje išigyta pigiau prekes pradėjo pardavinėti Prancūzijoje. *Consten* ir *Grundig* kreipėsi į teismą dėl netinkamo prekės ženklo GINT naudojimo ir nesąžiningo paralelinių importuotojų elgesio.

¹⁰² Europos Teisingumo Teismo 1966 m. liepos 13 d. sprendimas byloje C-56/64 ir C-58/64, *Etablissements Consten and Grundig v. Commission*. (1966), ECR 299.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ ŠVIRINAS, D. *Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje*. Vilnius: MRU, 2004, p. 205.

Šalių elgesio apribojimus ir draudimą platinti kitiems distributoriams *Grundig* produktus Prancūzijoje susitarimo šalys nelaikė ribojančiais konkurenciją. Tačiau Komisija priėmė sprendimą,¹⁰⁵ kuriuo pripažino, kad išimtinis susitarimas ir papildomos sąlygos, ypač susijusios su prekės ženklu bei importo ribojimu į Prancūziją, turėjo tikslą palengvinti *Consten* konkurenciją kitų ūkio subjektų atžvilgiu. Kadangi susitarimu buvo sukurta absoliuti išimtinės teritorijos apsauga, daroma žala vartotojams ir apribojimai nebuvo nepakeičiami, Komisija atsisakė suteikti individualią išimtį. *Consten* ir *Grundig* apskundė Komisijos sprendimą ETT, argumentuodami, kad išimtinis susitarimas buvo būtinas *Grundig* pradėti savo produktų platinimą Prancūzijoje. Nesuteikiant išimtinumo, distributorius nebūtų suinteresuotas prisiimti rizikos, investuoti į naujo produkto įvedimą naujoje rinkoje, jo reklamavimą, pristatymą vartotojams. Komisija susitarimą vertino, kai jis jau buvo sudarytas, *ex post*, tačiau neatsižvelgė į rinko situaciją iki susitarimo sudarymo, *ex ante*, kuomet situacija buvo rizikinga ir neaiški ir distributorius nebūtų sutikęs investuoti be teritorijos apsaugos.¹⁰⁶ Išimtinumas buvo būtinas apsaugoti nuo kitų distributorių pasinaudojimo *Consten* reklaminėmis pastangomis ir investicijomis (angl. *free rider problem*).¹⁰⁷ Kiti distributoriai importavo *Grundig* produktus žemesnėmis kainomis.

Išimtinio susitarimo šalys taip pat argumentavo, kad nepaisant vienintelio distributoriaus paskyrimo Prancūzijoje (*intra-brand* konkurencijos apribojimas), platinimo susitarimas leido padidinti elektros prietaisų konkurenciją Prancūzijoje (*inter-brand* konkurencija). Komisija sutelkė dėmesį ir vertino *intra-brand* konkurencijos apribojimus, neatsižvelgiant į susitarimo pasekmes konkurencijai tarp *Grundig* ir jo konkurentų. Jei *Grundig* nebūtų sudaręs susitarimo dėl produktų platinimo ir reklamavimo, jie nebūtų buvę tokie patrauklūs paraleliniams importuotojams. Komisija niekada netyrė kokia optimali būtų apsauga patirtoms investicijoms produkto pristatymui.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Komisijos sprendimas *Consten and Grundig v. EEC Commission*, OJ 2545/64, (1964) CMLR 489.

¹⁰⁶ KORAH, V. *An introductory guide to EC competition law and practice*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2004, p. 2.4.

¹⁰⁷ ŠVIRINAS, D. *Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje*. Vilnius: MRU, 2004, p. 9. Free rider – „subjektas, kuris nepagrįstai pasipelno kito sąskaita“. „Free rider“ sąvoka reiškia ūkio subjektą, kuris nepagrįstai pasinaudoja kito ūkio subjekto investicijomis – gauna pelną kito subjekto sąskaita.

¹⁰⁸ KORAH, V. *Cases and materials on EC competition law*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2006, p. 241.

Taip pat ir Generalinis advokatas Herr Roemer buvo labai kritiškas Komisijos požiūriu atžvilgiu.¹⁰⁹ EB Sutarties 81 str. 1 d. reikalauja palyginti rinkos situaciją iki susitarimo sudarymo ir po susitarimo įgyvendinimo. Konkreti analizė gali parodyti, kad tik išimtinio distributoriaus paskyrimas leistų įeiti į naują rinką ir padidinti *inter-brand* konkurenciją. EB Sutarties 81 str. 1 d. neturėtų būti taikomas grynai teorinių pasvarstymų pagrindu situacijoms, kurios, atlikus gilesnę ekonominę analizę, nesukelia reikšmingų neigiamų pasekmių konkurencijai.

Tačiau *Consten ir Grundig* byloje ETT palaikė Komisijos sprendimą nesutikdamas su Generalinio advokato Herr Roemer nuomone.¹¹⁰ ETT nusprendė, kad susitarimas, suteikęs *Consten Grundig* produktų prekybos monopoliją Prancūzijoje (absoliuti teritorinė apsauga), turėjo tikslą riboti konkurenciją, todėl susitarimo pasekmių vertinimas nėra būtinas.

ETT panaikino Komisijos sprendimą, kuriuo visas susitarimas buvo pripažintas pažeidžiantis EB Sutarties 81 str. 1 d. ir todėl negaliojantis, neatsižvelgiant į tai, kad antikonkurencinės nuostatos buvo tik dėl absoliučios teritorinės apsaugos suteikimo ir GINT prekės ženklo naudojimo. Pagal ETT, susitarimas, kuris skaido bendrą rinką ir visiškai užkerta kelią prekybai sutarties produktu tarp valstybių narių, automatiškai pažeis EB Sutarties 81 str. 1 d.¹¹¹

Susitarimai, įskaitant ir žodinius,¹¹² kurie suteikia absoliučią teritorinę apsaugą distributoriui ir tokiu būdu silpnina *intra-Bendrijos* prekybą pažeidžia EB Sutarties 81 str. 1 d. Tokiems platinimo susitarimams negali būti suteikta individuali išimtis pagal EB Sutarties 81 str. 3 d., nes pašalina konkurenciją tarp to paties prekės ženklo distributorių. Be to, uždaro įėjimą į rinką potencialiems platintojams ir yra kliūtis Bendrijos rinkos integracijai. *Erauw-Jacquery* byloje¹¹³ ETT pažymėjo, kad susitarimas turi šį antikonkurencinį padarinį, kai remiantis objektyvių teisinių ar faktinių faktų pagrindu su pakankamo laipsnio tikėtumu įmanoma numatyti tiesioginę ar

¹⁰⁹ JONES, A., SUFRIN, B., *EC competition law : text, cases, and materials*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 195.

¹¹⁰ Europos Teisingumo Teismo 1966 m. birželio 30 d. sprendimas byloje C-56/65, *La Société Technique Minière v. Maschinenbau Ulm*. (1966), ECR 235.

¹¹¹ JONES, A., SUFRIN, B., *EC competition law : text, cases, and materials*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 198.

¹¹² Europos Teisingumo Teismo 1978 m. birželio 20 d. sprendimas byloje C-28/77, *Tepea BV v. Commission*. (1978), ECR 1391.

¹¹³ Europos Teisingumo Teismo 1988 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje C-27/87, *SPRL Louis Erauw-Jacquery v. La Hesbignonne SC*. (1988), ECR 1919. 14 p.

netiesioginę, esamą ar potencialią įtaką prekybai tarp valstybių narių, neleidžiančią pasiekti vieningos rinkos tikslų.

*Société Technique Minière v Maschinenbau Ulm*¹¹⁴ byla ETT išnagrinėjo anksčiau nei *Consten ir Grundig* ir teigė, kad išimtinės distribucijos susitarimas, jeigu nenumato absoliučios teritorinės apsaugos, automatiškai nepažeidžia EB Sutarties 81 str. 1 d. Išimtinumas gali būti pateisinamas, ypač jeigu buvo būtinas įeiti į naują rinką, be to išskyrė tiesiogiai susijusius faktorius, į kuriuos atsižvelgiama vertinant:

produkto pobūdis;

priklausanti rinkos dalis kiekvienai iš šalių, kurioje veikia;

ar susitarimas yra vienas iš daugelio panašių susitarimų, sudarančių distribucijos tinklą;

suteiktos teritorinės apsaugos distributoriui stiprumas bei paralelinio importo galimybė;

ar susitarimas numato parduoti tam tikrą kiekį produkcijos.

Iš anksčiau nurodytų faktorių galima daryti išvadą, kad išimtinės distribucijos susitarimas turėtų nepatekti į EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo sritį, jeigu šalys turi sąlyginai mažas rinkos dalis arba nėra per daug panašių susitarimų. *Société Technique Minière v Maschinenbau Ulm* byloje nurodyti faktoriai leidžia teigti, kad minimali teritorinės apsaugos forma, kuomet gamintojas įsipareigoja tiekti tik vienam distributoriui sutarties teritorijoje, nebūtinai pažeis EB Sutarties 81 str. 1 d. Nors šis klausimas nėra svarbus, kuomet išimtinės distribucijos susitarimui taikomas BIR,¹¹⁵ bet tai aktualu šalims, kai tiekėjo rinkos dalis viršija 30 % ir tenka įrodinėjimo pareiga, kad susitarimas atitinka EB Sutarties 81 str. 3 d. sąlygas.

Vėlesnėje savo praktikoje ETT nusprendė, kad ribotas išimtinumas teritorijos atžvilgiu gali būti suteiktas ir nepažeis EB Sutarties 81 str. 1 d., kai sutarties dalykas yra naujos technologijos, ypač augalų selekcininko teisių licencijos.¹¹⁶ Sunku būtų tikėtis individualios išimties pagal EB Sutarties 81 str. 3 d. jau pripažintoms prekėms nepaisant kokia būtų rinkos struktūra.

¹¹⁴ Europos Teisingumo Teismo 1966 m. birželio 30 d. sprendimas byloje C-56/65, *La Société Technique Minière v. Maschinenbau Ulm*. (1966), ECR 235.

¹¹⁵ 1999 m. gruodžio 22 d. Komisijos Reglamentas Nr. 2790/99 dėl Sutarties 81(3) str. taikymo atskiroms vertikaliųjų susitarimų kategorijoms ir suderintiems veiksams (OL, 1999 L 336, p. 21).

¹¹⁶ Europos Teisingumo Teismo 1982 m. birželio 8 d. sprendimas byloje C-258/78, *Nungesser(LC) KG and Kurt Eisele v. Commission*. (1982), ECR 2015; Europos Teisingumo Teismo 1988 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje C-27/87, *SPRL Louis Erauw-Jacquery v. La Hesbignonne SC*. (1988), ECR 1919.

Praktiškai pagal Komisiją, išimtinis susitarimas turėdamas bet kokią papildomą teritorinę apsaugą, tikėtina pateks į EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo sritį.¹¹⁷ Net išimtinis susitarimas tarp vienos valstybės narės šalių gali pažeisti EB Sutarties 81 str. 1 d.¹¹⁸ Tačiau tam tikras „išimtinumo“ laipsnis būtinas siekinat patekti į naują rinką ir yra suderinamas su EB Sutarties tikslais, kadangi gali paskatinti ūkio subjektą prisiimti komercinę riziką.

2. PASIRINKTINĖS DISTRIBUCIJOS SUSITARIMŲ VERTINIMAS

Pasirinktinė distribucija, neskaitant atstovavimo, leidžia tiekėjui kontroliuoti platinimo kanalus, kuriais parduodamos prekės galutiniam vartotojui. Pasirinktinės distribucijos sistemos pasirinkimas pateisinamas tiekėjo noru užsitikrinti, kad kvalifikuotas personalas padės vartotojui apsispręsti įsigyti būtent jo prekę ar paslaugą, išsaugos prekės išskirtinį įvaizdį, garantuos aukštos kokybės aptarnavimą garantiniu laikotarpiu. Dėl šios priežasties tiekėjas yra suinteresuotas kontroliuoti savo prekių pardavimo ar paslaugų teikimo vietas ir riboti netinkamų platintojų galimybes patekti į jo sukurtą pasirinktinės distribucijos tinklą. Pasirinkimo kriterijai gali apimti platintojo ir jo personalo kvalifikaciją, pardavimo vietų išorę, galimybę teikti garantinio aptarnavimo paslaugas, pasiruošimą vykdyti reklaminę veiklą, pasiekti tam tikrą apyvartos minimalų lygį. Tiekėjas taip pat gali taikyti kiekybinį kriterijų, t.y., kad nepakanka potencialiam platintojui įrodyti atitikimą kokybiniams kriterijams, jei teritorija, kurioje jis norėtų veikti, yra užpildyta, jis nebus prijungtas prie sistemos. Įgalioti distributoriai paprastai gali platinti prekes tik galutiniams vartotojams ar kitiems įgaliotiems platintojams. Tačiau tokia platinimo sistema gali gerokai sumažinti distributorių skaičių bei apriboti konkurenciją tarp tam tikrų prekių su tuo pačiu prekės ženklu (*intra-brand*).

2.1. Pasirinktinio paskirstymo susitarimų rūšys

Pagal platintojų atrankos kriterijų pobūdį išskiriamos dvi pasirinktinės distribucijos formos: kokybinė arba kiekybinė. Ir Komisija, ir EB teismai taiko skirtingus vertinimo

¹¹⁷FURSE, M. *Competition law of the EC and UK*. New York: Oxford University Press, 2006, p 72.

¹¹⁸Europos Komisijos 1976 m. gruodžio 22 d. sprendimas byloje 77/66/EEB, *Gerofabrick*. (OL 1977 L 16, p.8).

parametrus atsižvelgiant į pasirinktinės distribucijos formos poveikį konkrecijai. Komisija savo Gairėse¹¹⁹ pažymi, kad distribucijos susitarimą vertinant pagal EB Sutarties 81 straipsnio 1 d. būtina nustatyti pasirinktinės distribucijos formą.

Kiekybinė pasirinktinė distribucija nustato papildomus kriterijus nei kokybinė pasirinktinė distribucija ir dar labiau apriboja potencialių distributorių skaičių. Grynai kiekybinis pasirinktinis paskirstymas paprastai nepatenka tarp 81 straipsnio 1 d. draudimų, kadangi nesukelia antikonkurencinių pasekmių.

Kokybinė pasirinktinė distribucijos atveju platintojai parenkami vadovaujantis objektyviais kriterijais, kurių reikalauja prekės pobūdis¹²⁰.

Pasirinktino paskirstymo metodas yra numatomas tam, kad sistemos būtų uždaros, ir iš jų neįgalioti distributoriai negalėtų įsigyti reikiamų prekių. Todėl pasirinktinis paskirstymas taikomas siekiant išvengti kainų nuolaidomis daromo spaudimo gamintojo pelnui, taip pat įgaliotų prekiautojų pelnui.

2.2. Reglamento Nr. 2790/1999 taikymo ypatumai pasirinktinės distribucijos susitarimams

Šiame skyriuje aptariama BIR taikymo specifika pasirinktinės distribucijos susitarimams. BIR apibrėžia pasirinktinę distribuciją plačiau nei ji suprantama ETT praktikoje, nes apima ir kiekybinius kriterijus. Pasirinktine distribucija apibrėžiama kaip:

*paskirstymo sistema, kai tiekėjas įsipareigoja tiesiogiai ar netiesiogiai parduoti susitarime nurodytas prekes ar paslaugas išimtinai platintojams, atrinktiems pagal apibrėžtus kriterijus, kai tie platintojai įsipareigoja neparduoti tų prekių ar paslaugų pašaliniam platintojams.*¹²¹

BIR apibrėžime nėra reikalavimų, kad platinamam produktui būtų reikalingas specializuotos prekybos vietos ar naudojami kriterijai atrenkant įgaliotus distributorius būtų proporcingi. Be to, pasirinktinės distribucijos sąvoka nenumato, kad atrankos kriterijai atitiktų būtinumo ir proporcingumo principus. BIR taikomas pasirinktinės

¹¹⁹ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1).

¹²⁰ Pirmosios Instancijos Teismo 1996 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje T-88/92, *Groupement d'achat Édouard Leclerc v. Commission*. (1996), ECR II-1961.

¹²¹ 1999 m. gruodžio 22 d. Komisijos Reglamentas Nr. 2790/99 dėl Sutarties 81(3) str. taikymo atskiroms vertikaliųjų susitarimų kategorijoms ir suderintiems veiksams (OL, 1999 L 336, p. 21).

distribucijos susitarimams, kuriuose apriboti sistemos nario pardavimai neįgaliojiems platintojams.

Pasirinktinės distribucijos susitarimui nebus suteikta išimtis pagal BIR, jei bus numatyti bet kuris iš dviejų apribojimų:

mažmenine prekyba užsiimančių pasirinktinio paskirstymo sistemos narių ribojimas parduoti galutiniams vartotojams arba

*kryžminio tiekimo ribojimas tarp platintojų pasirinktinio paskirstymo sistemoje, taip pat tarp platintojų, veikiančių skirtingame prekybos lygmenyje.*¹²²

Tai reiškia, kad gamintojas negali riboti įgaliojto distributoriaus kam parduoti galutinių vartotojų atžvilgiu. Distributorius turi turėti teisę reklamuotis ir prekiauti Internetu, nors Komisija laiko teisėta, ypač pasirinktinės distribucijos atveju, apriboti įgaliojto distributorių vystyti prekybą vien tik Internetu, jei neturi stacionarios prekybos vietos.¹²³ Tiekėjas gali reikalauti kokybės standartų prekybai Internetu.¹²⁴ Pasirinktinė distribucija gali būti derinama su išimtinė distribucija, jeigu niekur nėra ribojami aktyvūs ir pasyvūs pardavimai. BIR taikomas pasirinktinės distribucijos susitarimams nepaisant produkto prigimties ir būtinybės taikyti būtent šį paskirstymo metodą.¹²⁵ Tačiau BIR taikymas gali būti atšauktas, jei pastebimos antikonkurencinės pasekmės.¹²⁶

2.3. EB Sutarties 81 str. 3 d. taikymas pasirinktinės distribucijos susitarimams

Kai pasirinktinės distribucijos susitarimas negali pasinaudoti BIR teikiama išimtimi, svarbu atsižvelgti į EB teismų praktikoje suformuluotus principus vertinant pasirinktinės distribucijos susitarimus EB Sutarties 81 str. 3 d. atžvilgiu. Pasirinktinės distribucijos susitarimams iki 2000 m. birželio 1 d. nebuvo taikoma Bendrijos bendroji išimtis. Todėl buvo svarbus klausimas ar apskritai pasirinktinė distribucija pažeidžia EB Sutarties 81 str. 1 d. Pagrindinė byla, kurioje ETT suformulavo principus, leidžiančius pripažinti pasirinktinės distribucijos susitarimą suderinamą su EB Sutarties

¹²² 1999 m. gruodžio 22 d. Komisijos Reglamentas Nr. 2790/99 dėl Sutarties 81(3) str. taikymo atskiroms vertikaliųjų susitarimų kategorijoms ir suderintiems veiksams (OL, 1999 L 336, p. 21).

¹²³ Commission Press Release IP/01/713, 17 May 2001.

¹²⁴ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 51p.

¹²⁵ WHISH R. *Competition Law*. 5th Edition. New York: Oxford University Press, 2005, p. 121.

¹²⁶ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 186 p.

81 str. 1 dalimi, buvo *Metro-SB-Grossmarkte GmbH v. Commission*¹²⁷(No. 1) (toliau tekste – *Metro I*) byla. Komisijos vertinimas bei metodai pasirinktinės distribucijos atžvilgiu nebuvo pastovūs. Daugeliu atveju Komisija formaliai vertindavo pasirinktinės distribucijos susitarimus tikrindama ar jų sąlygos atitinka *Metro I* byloje ETT suformuluotus kriterijus. ETT išnagrinėta *Metro I* byla tapo pagrindu susiformuoti *Metro* doktrinai, kuri buvo galutinai suformuluota ir patikslinta vėlesniuose sprendimuose.

SABA,¹²⁸ elektroninės technikos gamintojas, savo produkciją platino per pasirinktinės distribucijos sistemą, suformuotą iš tam tikrus kriterijus atitikusių distributorių. Nors Komisija laikė kai kurias susitarimo sąlygas prieštaraujančias EB Sutarties 81 str. 1 d., bet suteikė išimtį. Metro, neatitikęs SABA keliamų reikalavimų distributoriui, apskundė Komisijos sprendimą suteikti SABA pasirinktinės distribucijos sistemai išimtį, kadangi abejojo SABA taikomų kriterijų teisėtumu ir tikslingumu. Tačiau ETT pritarė Komisijos pozicijai, teigdamas, kad:

*pasirinktinių distribucijos sistemos gali būti suderinamos su EB Sutarties 81 str. 1 d., su sąlyga, kad jose platintojai pasirenkami pagal objektyvius kokybinius kriterijus, susijusius su technine platintojo ir jo personalo kvalifikacija, jo prekybos vietos tinkamumu ir kad šie kriterijai taikomi vienodai, be diskriminacijos visiems potencialiems platintojams.*¹²⁹

ETT pažymėjo, kad kainų konkurencija nėra vienintelis efektyvus konkuravimo būdas ir nebūtina visuomet teikti jam prioritetą atmetant kitas alternatyvas.¹³⁰ EB sutarties 81 str. saugo ne tobulą, bet veiksmingą konkurenciją ir kad jos efektyvumas gali pasireikšti ir paslaugų kokybės atžvilgiu. Tokiu būdu pasirinktinė distribucija gali būti pateisinama siekiant išsaugoti prekės įvaizdį, pristatyti aukštos kokybės ar sudėtingų technologijų prekes. Nors kainos struktūra buvo šiek tiek griežta, tačiau negalima teigti, kad konkurencija buvo apribota ar eliminuota rinkoje.

Tiekėjo numatyti metodai tikrinti distributorius, ar laikosi įsipareigojimo neplatinti neįgaliotiems atstovams, taip pat nepažeidžia EB sutarties 81 str. 1 d., kiek

¹²⁷ Europos Teisingumo Teismo 1977 m. spalio 25 d. sprendimas byloje C-26/76, *Metro-SB-Grossmarkte GmbH v. Commission*. (No. 1). (1977), ECR 1875.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Europos Teisingumo Teismo 1977 m. spalio 25 d. sprendimas byloje C-26/76, *Metro-SB-Grossmarkte GmbH v. Commission*. (No. 1). (1977), ECR 1875. 20 p.

¹³⁰ Ibid. 21 p.

užtikrina distributorių objektyvių ir kokybinių kriterijų atitikimą. Kita vertus, reikalavimai didmenininkui sukurti ir sustiprinti pardavimų tinklą, pasiekti minimalią apyvartą patektų į EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo sritį ir reiktų atitikti to paties straipsnio 3 d. sąlygas. Taip pat pasirinktinės distribucijos sistema pažeistų EB Sutarties 81 str. 1 d., jei atitinkamoje rinkoje būtų daugiau panašių distribucijos sistemų ir nepriklausomų distributorių įėjimas į rinką būtų apribotas.¹³¹ Tačiau vertinant lemiamas faktorius yra šių sistemų poveikis atitinkamoje rinkoje.

Metro sprendime ir vėlesnėse bylose¹³² buvo suformuluota *Metro* doktrina, kuri išskyrė tam tikrus kriterijus, kuriuos atitinkantis pasirinktinės distribucijos susitarimas pripažįstamas nepažeidžiančiu Steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalies nuostatos:

Pirma, pasirinktinės distribucijos sistemos nariai privalo būti parenkami pagal objektyvius kokybinio pobūdžio kriterijus, kurie yra vienodi visiems galimiems gamintojams ir taikomi be diskriminacijos.

Antra, nagrinėjamo produkto pobūdis privalo pateisinti pasirinktinio paskirstymo sistemą tuo požiūriu, kad šios sistemos būtinumas yra teisiškai pagrįstas, atsižvelgiant į nagrinėjamo produkto pobūdį, jo kokybei išlaikyti ir jo tinkamam naudojimui užtikrinti.

Trečia, nustatyti kriterijai neturi viršyti to, kas yra reikalinga.

Pasirinktinės distribucijos sistema atitinkanti šias tris sąlygas laikoma paprasta (angl. *simple*). Pasirinktinės distribucijos sistemos, kurios nėra išimtinai paremtos kiekybiniais kriterijais ir numato kitų apribojimų, nėra laikomos paprastomis.¹³³ Tokioms papildomoms sąlygoms dažnai reikalinga išimtis pagal EB Sutarties 81 str. 3 d.

Šioje doktrinoje neatsižvelgiama į rinkos analizę, kas lemia pakankamai formalų požiūrį vertinant pasirinktinės distribucijos susitarimą. Tačiau ETT *Yves Saint Laurent*¹³⁴ byloje teigė, kad pasirinktinio paskirstymo susitarimų vertinimas negali būti pagrįstas vien tik formalistinėmis Komisijos išvadomis ir privalo remtis išsamia rinkos

¹³¹ Ibid. 50 p.

¹³² Europos Teisingumo Teismo 1983 spalio 25 d. sprendimas byloje C-107/82, *Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft AEG-Telefunken AG v. Commission* (1983), ECR 3151; Pirmosios Instancijos Teismo 1992 m. vasario 27 d. sprendimas byloje T-19/91, *Société d'Hygiène Dermatologique de Vichy v. Commission*. (1992), ECR II-415.

¹³³ KORAH, V., O'SULLIVAN, D. *Distribution Agreements under the EC Competition Law*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2002, p. 88.

¹³⁴ Europos Teisingumo Teismo 1980 m. gruodžio 11 d. sprendimas byloje C-31/80, *L'Oreal v. De Nieuwe AMCK*. (1980), ECR 3775.

analize, kurioje veikia konkretus susitarimas. Turi būti įvertintas susitarimo poveikis ne tik *intra-brand*, bet ir *inter-brand* konkurencijai, ištiriant susiklosčiusią rinkos situaciją.

Tam, kad būtų galima nustatyti nepakankamą *inter-brand* rinkos konkurencingumą, būtina atlikti išsamią rinkos analizę, analizuojant pasirinktinės distribucijos susitarimo pobūdį atsižvelgti ir į jo ekonominį ir teisinį kontekstą, poveikį. Tuo tarpu Komisija savo praktikoje dažnai nepateikia išsamios rinkos analizės konstatuodama, kad rinkos yra pakankamai konkurencingos ir detali analizė neatliekama.

Vertinant galimą antikonkurencinį poveikį, svarbiausia yra tiekėjo ir jo konkurentų padėtis rinkoje, kadangi konkurencijos tarp tam tikrų prekių su tuo pačiu prekių ženklu praradimas gali tapti problema tik tada, kai yra ribojama konkurencija tarp tam tikrų prekių su skirtingais prekių ženklais. Kuo stipresnė yra tiekėjo padėtis, tuo daugiau problemų sukelia konkurencijos tarp tam tikrų prekių su tuo pačiu prekių ženklu praradimas. Kitas svarbus veiksnys yra pasirinktinės distribucijos tinklų, esančių toje pačioje rinkoje, skaičius. Kai pasirinktinį paskirstymą rinkoje taiko tik vienas tiekėjas, kuris nėra dominuojantis, pasirinktinė distribucija paprastai nesukelia grynai neigiamų pasekmių, jeigu tik dėl sutartyje numatytų prekių pobūdžio reikia panaudoti pasirinktinės distribucijos sistemą ir jeigu taikomi pasirinkimo kriterijai yra būtini veiksmingam nagrinėjamų prekių paskirstymui užtikrinti. Tačiau tikrovė rodo, kad pasirinktinę distribuciją dažnai taiko keli tiekėjai tam tikroje rinkoje.

Metro II byloje¹³⁵ ETT pripažino, kad spalvotų televizorių technologija yra sudėtinga, kad būtų galima pateisinti pasirinktinės distribucijos sistemos sukūrimą, tačiau pabrėžė, kad net kokybinės pasirinktinės distribucijos susitarimas gali neatitikti EB Sutarties 81 str. 1 d. nuostatų, tais atvejais, kuomet rinka yra koncentruota, daugelis tiekėjų naudoja tuos pačius pasirinktinės distribucijos būdus.

Jeigu konkurentai stiprūs, tai dažniausiai reiškia, kad nors konkurencija tarp tam tikrų prekių su tuo pačiu prekių ženklu ir sumažėja (*intra – brand*), vyksta konkurencija tarp tam tikrų prekių su skirtingais prekių ženklais (*inter – brand*). Tačiau jeigu dauguma pagrindinių tiekėjų taiko pasirinktinę distribuciją, gali smarkiai sumažėti konkurencija tarp tam tikrų prekių su tuo pačiu prekių ženklu ir gali būti

¹³⁵ Europos Teisingumo Teismo 1986 m. spalio 22 d. sprendimas byloje C- 75/84, *Metro v. Commission*. No. II. (1986), ECR 3021.

uždaroma rinka tam tikriems paskirstytojams, padidėti slapto susitarimo tarp šių pagrindinių tiekėjų rizika. Rinkos uždarymo rizika nepriklausomiems ar potencialiems platintojams visada yra didesnė, kai taikoma pasirinktinė, o ne išimtinė distribucija, kadangi pirmosios atveju ribojami pardavimai neįgaliojiems distributoriams.

Taikomi atrankos kriterijai

Taisyklė suformuluota *Metro I* sprendime, kad pasirinktinės distribucijos sistema nepažeis EB Sutarties 81 straipsnio 1 d., jei ji bus pagrįsta objektyviais ir kokybiniais kriterijais. Pakankamai problematiškas yra kriterijų atskyrimas pagal kokybinį ar kiekybinį pobūdį, kadangi kokybiniai suvaržymai neišvengiamai apriboja pasirinktų distributorių skaičių. Tuo tarpu kiekybiniai kriterijai numato papildomus reikalavimus, kuriais dar labiau tiesiogiai apriojamas potencialių distributorių skaičius.¹³⁶ Pasirinktinių distribucijos sistema nepažeis EB Sutarties 81 str. 1 d., jeigu kriterijai bus objektyvūs dviem aspektais: pirma, apibrėš kokybinį kriterijų, reikalingą dėl produkto specifikos, antra, šį kriterijų visiems potencialiems distributoriams vienodai.

Analizuojant EB teismų praktiką galima teigti, kad objektyviais ir kokybiniais kriterijais laikoma: techninė ar profesinė kvalifikacija distributoriaus ar jo personalo, prekybos vietos tinkamumas platinamoms prekėms. Be to, uždraudimas prekybos, kuri menkina produkto prekės ženklo įvaizdį,¹³⁷ ar reikalavimas teikti aptarnavimo paslaugas po pardavimų¹³⁸ yra suderinami su EB Sutarties 81 str. 1 d. Draudimas didmenininkui parduoti produktus galutiniams vartotojams taip pat nepatenka į EB Sutarties 81 str. 1 d. taikymo sritį.¹³⁹

Tuo tarpu reikalavimai laikyti minimalias atsargas arba visą jų asortimentą, pasiekti tam tikrą minimalų apyvartos lygį arba produkcijos reklamavimas paprastai pripažįstami kiekybiniais, nors juos numatantiems susitarimams dažnai taikoma

¹³⁶ 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1). 185 p.

¹³⁷ Europos Komisijos 1992 m. liepos 24 d. sprendimas byloje 92/428/EEB, *Parfums Givenchy*. (OL 1992 L 236, p.11).

¹³⁸ Europos Komisijos 1985 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje 85/616/EEB, *Villeroy & Boch*. (OL 1985 L 376, p. 15).

¹³⁹ Europos Teisingumo Teismo 1977 m. spalio 25 d. sprendimas byloje C-26/76, *Metro-SB-Grossmarkte GmbH v. Commission*. (No. 1). (1977), ECR 1875. 27 p.

individualioji išimtis.¹⁴⁰ *Vichy* byloje¹⁴¹ Komisija pažymėjo, kad leidimas parduoti *Vichy* produkciją tik įgaliotiems farmacininkams buvo labiau kiekybinio pobūdžio, kadangi vaistinių skaičius yra ribojamas priklausomai nuo gyventojų skaičiaus beveik visose valstybėse narėse. Tokiu būdu netiesiogiai buvo bandoma apriboti įgaliotų distributorių kiekį. Minimalus atsargų kiekis ar tam tikros apyvartos pasiekimas, įpareigojimas bendradarbiauti reklamos srityje buvo įvardyti kaip kriterijai, kurie vienareikšmiškai negali būti laikomi kokybiniais, vertinant reikia atsižvelgti į produkto prigimtį.

Kriterijų taikymas yra diskriminacinio pobūdžio, kai tiekėjas atsisako patvirtinti tam tikrus distributorius, objektyviai atitinkančius nustatytos atrankos kriterijus. Diskriminaciniais gali būti pripažįstami ir tokie tiekėjo veiksmai, kai jis nustatytus atrankos kriterijus skirtingiems platintojams, atitinkantiems šiuos kriterijus, taiko nevienodai¹⁴².

Prekės pobūdis

Pasirinktinės distribucijos sistemos taikymas ir kainų ribojimas pateisinamas tik tuomet, kai tai susiję su specifiniu platinamos prekės pobūdžiu. Būtina analizuoti ar produkto pobūdis reikalauja pasirinktinės distribucijos sistemos, kad būtų užtikrintas tinkamas jo naudojimas ir kokybė. Be to svarbu atsižvelgti ar tie tikslai nėra užtikrinami nacionalinėmis taisyklėmis, reikalaujančiomis leidimo perpardavimui.¹⁴³ Jei tokios taisyklės egzistuoja, tuomet nebūtų objektyvaus pateisinimo tokiam pasirinkimui.

Nėra nustatytas baigtinis sąrašas prekių, kurių pobūdis pateisintų pasirinktinės distribucijos sistemos naudojimą, tačiau analizuojant Komisijos ir EB teismų praktiką galima išskirti tam tikras prekių grupes, kurios atitinka *Metro* doktrinos principus. Pirmoji grupė apimtų *Metro I* byloje minėtas techniškai sudėtingas prekes, kurios gali būti pardavinėjamos tik specialiai apmokyto personalo ir kurioms būtų taikomas

¹⁴⁰ WHISH R. *Competition Law*. 5th Edition. New York: Oxford University Press, 2005, p. 559.

¹⁴¹ Pirmosios Instancijos Teismo 1992 m. vasario 27 d. sprendimas byloje T-19/91, *Soci t  d'Hygi ne Dermatologique de Vichy v. Commission*. (1992), ECR II-415.

¹⁴² Europos Teisingumo Teismo 1985 m. birželio 3 d. sprendimas byloje C-243/83, *SA Binon & Cie v. SA Agence et messageries de la presse*. (1985), ECR 201.

¹⁴³ Europos Teisingumo Teismo 1980 m. gruodžio 11 d. sprendimas byloje C-31/80, *L'Oreal v. De Nieuwe AMCK*. (1980), ECR 3775. 20 p.

tinkamas aptarnavimas po pardavimo. Šiai kategorijai gali būti priskiriami profesionali elektroninė įranga,¹⁴⁴ fotografijos įranga,¹⁴⁵ televizoriai, radijos,¹⁴⁶ laikrodžiai,¹⁴⁷ automobiliai,¹⁴⁸ kompiuteriai.¹⁴⁹

*Villeroy & Boch*¹⁵⁰ byloje dėl keramikinių stalo įrankių, pakartota, kad kai kurie produktai ar paslaugos turi tam tikrų savybių, dėl kurių jie negali būti tinkamai parduodami vartotojui be kvalifikuoto distributoriaus dalyvavimo. Komisija pateisino pasirinktinę distribuciją dėl produkto ilgaamžiškumo ir distributorių įsipareigojimo laikyti papildymų atsargas. Pabrėžtas teigiamas pasirinktinės distribucijos metodo aspektas plėtoti ir investuoti į verslą, kompensuoti neatgaunamus kaštus.

Be techniškai sudėtingų prekių, *Yves Saint Laurent* byloje¹⁵¹ PIT nusprendė, kad pasirinktinės distribucijos sistemos gali būti pateisinamos ne tik, kai jos taikomos techniškai sudėtingų prekių distribucijos atžvilgių, bet ir tais atvejais, kuomet prekės ženklo įvaizdis yra labai svarbus ir pasirinktinės distribucijos būdas yra tinkamiausias metodas jį tinkamai pristatyti ir išsaugoti. Prabangioms ir išimtinio pobūdžio, su žinomu ženklu prekėms (pavyzdžiui, kvėpalai ir prabangios kosmetikos prekės, aukso ir sidabro juvelyriniai dirbiniai) buvo pripažintas būtinas tinkamas pristatymo ir pardavimo būdas.

*Binon*¹⁵² byloje Komisija nusprendė, kad laikraščiai ir periodiniai leidiniai paprastai turi būti parduodami labai greitai mažmeninėje rinkoje dėl jų trumpo gyvavimo laiko. Be to vartotojai tikisi, kad jiems bus pasiūlytas platus asortimentas. Leidėjai įsipareigoja priimti neparduotas kopijas ir taip užtikrinamas nuolatinis apsikeitimas tarp leidėjų ir platintojų. Dėl šių priežasčių laikraščiai priskirti produktams, kurių pobūdis pateisina platinimą per pasirinktinės distribucijos sistemą. Tačiau buvo suabejota ar vien tik trumpo gyvavimo kriterijus yra pakankamas

¹⁴⁴ Komisijos spaudos pranešimas *Sony Espana SA.* (OL, 1993 C 275, p. 3).

¹⁴⁵ Europos Komisijos 1970 m. sprendimas byloje 70/332/EEB, *Kodak.* (OL, 1970 L147, p.24).

¹⁴⁶ Europos Teisingumo Teismo 1977 m. spalio 25 d. sprendimas byloje C-26/76, *Metro-SB-Grossmarkte GmbH v. Commission.* (No. 1). (1977), ECR 1875.

¹⁴⁷ Europos Komisijos 1970 m. spalio 28 d. sprendimas byloje 70/488/EEB, *Omega.* (OL, 1970 L 242, p. 22).

¹⁴⁸ Europos Komisijos 1974 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje 75/73/EEB, *BMW (No. 1).* (OL, 1975 L 29, p. 1).

¹⁴⁹ Europos Komisijos 1984 m. balandžio 18 d. sprendimas byloje 84/233/EEB, *IBM.* (OL, 1984 L 118, p. 24).

¹⁵⁰ Europos Komisijos 1985 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje 85/616/EEB, *Villeroy & Boch.* (OJ 1985 L 376, p. 15).

¹⁵¹ Pirmosios Instancijos Teismo 1992 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje T- 19/92, *Yves Saint Laurent Parfums.* (1996), ECR II-1851.

¹⁵² Europos Teisingumo Teismo 1985 m. birželio 3 d. sprendimas byloje C-243/83, *SA Binon & Cie v. SA Agence et messageries de la presse.* (1985), ECR 201.

pateisinti išimtinės distribucijos sistemos naudojimą šiuo atveju, kadangi yra daugiau prekių, atitinkančių šį kriterijų.¹⁵³

Apibendrinant minėtus pavyzdžius, galima teigti, kad beveik bet kuris produktas gali būti platinamas naudojant pasirinktinės distribucijos sistemą, jeigu apribojimais proporcingi produkto pobūdžiui. Jei pasirinktinės distribucijos susitarimas neviršija atitinkamos rinkos dalies 30 % ribos, pagal BIR suteikiama išimtis neatsižvelgiant į prekių ar paslaugų pobūdį.

Proporcingumo sąlyga

Objektyvių ir kokybinių kriterijų sąlyga turi būti derinama su proporcingumo ir būtinumo principais.¹⁵⁴ Būtinumo principas reiškia, kad kokybiniai reikalavimai turi būti glaudžiai susiję su platinamos prekės pobūdžiu. Kai tiekėjas numato papildomus įsipareigojimus distributoriams, pavyzdžiui, dėl prekės reklamos, tai gali pažeisti EB Sutarties 81 str. 1 d., kadangi distributorius sutelkia visas savo komercines pastangas ties vienu prekės ženklu, kas sąlygoja *inter – brand* konkurencijos susilpninimą.

Proporcingumo principas reikalauja, kad pasirinkti kriterijai neturi viršyti to, kas būtina konkrečios prekės distribucijai. Net kai kriterijai yra objektyvūs ir kokybiniai, gali būti konstatuojamas EB Sutarties 81 str. 1 d. pažeidimas, jei jie nėra būtini tos prekės distribucijai. *Vichy*¹⁵⁵ byloje Komisija pažymėjo, kad reikalavimas platinti kosmetiką per vaistines yra labiau varžantis nei būtinas, kadangi tiek Bendrijos, tiek nacionalinis teisinis reguliavimas garantuoja pakankamą vartotojų sveikatos apsaugą. PIT taip pat teigė, kad neturi būti sudaryta nereikalingų kliūčių kosmetikai įsigyti. Pasirinktinės distribucijos sistemos, nustatančios prekių įsigijimą tik tam tikrose vietose, apsaugo platintojus nuo galimos konkurencijos ir dėl šios priežasties pažeidžia EB Sutarties 81 str. 1 d. nuostatas. Be to, susitarimo ribojimai nėra leidžiami, jei jų paskirtis yra kontroliuoti platintojų pelno dydį.

Apibendrinant galima teigti, kad *Metro* doktrinos principai pakankamai varžo ūkio subjektų laisvę sudarant pasirinktinės distribucijos susitarimus. Reikalavimas, kad

¹⁵³ KORAH, V., O'SULLIVAN, D. *Distribution Agreements under the EC Competition Law*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2002, p. 89.

¹⁵⁴ FAULL, J., NIKPAY, A. *The EC Law of Competition*. New York: Oxford University Press, 1999, p. 500.

¹⁵⁵ Europos Komisijos 1991 m. sausio 11 d. sprendimas byloje 91/153/EEB, *Vichy*. (OL, 1991 L 75, p. 57).

platinamas produkto pobūdis nulemtų pasirinktinės distribucijos naudojimą, gali būti paliktas konkurencingos rinkos vertinimui. Kokybinių kriterijų išskyrimas irgi nėra paremtas ekonomine analize. Komisija įvertinus ne tik teisinę, bet ir ekonominę susitarimo pusę, suteikė išimtis kiekybiniam apribojimams, pavyzdžiui, įpareigojimams padidinti prekybos apimtį.¹⁵⁶

Tam tikros sąlygos, numatytos pasirinktinės distribucijos susitarimuose, iš esmės visuomet pažeis EB Sutarties 81 str. 1 d. ir neatitiks 3 d. reikalavimų. Absoliučios teritorinės apsaugos suteikimas, ribojantis distributoriaus prekybą galutiniams vartotojams už jam priskirtos teritorijos ribų, pažeis EB Sutarties 81 str. 1 d. *Ford*¹⁵⁷ byloje ETT pažymėjo, kad Komisija neprivalo atlikti detalios analizės pasirinktinės distribucijos sistemos atžvilgiu ir įvertinti jos teikiamus privalumus ir trūkumus, jei gamintojas naudoja šią sistemą siekdamas apriboti paralelinį importą ir dirbtinai skaidyti bendrąją rinką. Tačiau *GlaxoSmithKline*¹⁵⁸ byloje PIT nusprendė, kad negali būti automatiškai preziumuojamas pažeidimas dėl paralelinio importo ribojimo farmacijos pramonėje EB Sutarties 81 str. 1 d. atžvilgiu. Turi būti analizuojamas susitarimo poveikis atitinkamoje rinkoje. Daugelyje ES valstybių narių vaistų kainos yra reguliuojamos valdžios institucijų, todėl negalima daryti išvados, kad paralelinis importas automatiškai garantuotų mažesnes kainas ir naudą galutiniams vartotojams. Šiuo sprendimu paneigta Komisijos prezumpcija, kad paralelinio importo ribojimas yra *per se* EB Sutarties 81 str. 1 d. pažeidimas, kuriam negali būti suteikiama išimtis. Tačiau PIT paliko atvirą klausimą ar *GlaxoSmithKline* dvigubai kainų sistemai galėtų būti suteikta išimtis.

Jeigu atitinkamos rinkos dalis neviršija 30 %, pasirinktinės distribucijos susitarimas gali pasinaudoti BIR teikiama išimtimi nepaisant produkto pobūdžio, taikomų kriterijų ir būtinumo naudoti šį platinimo metodą. Esant didesnei atitinkamos rinkos daliai, pasirinktinės distribucijos susitarimo šalys turi įsivertinti susitarimo nuostatų atitikimą EB Sutarties 81 str. atžvilgiu, ypač kiekybinius potencialių distributorių atrinkimo kriterijus remiantis EB institucijų suformuota vertinimo

¹⁵⁶ Europos Komisijos 1992 m. liepos 24 d. sprendimas byloje 92/428/EEB, *Parfums Givenchy*. (OL, 1992 L 236, p.11).

¹⁵⁷ Europos Teisingumo Teismo 1985 m. rugsėjo 17 d. sprendimas bylose C-25/84 ir C-26/84, *Ford v. Commission*. (1985), ECR 2725.

¹⁵⁸ Pirmosios Instancijos Teismo 2006 m rugsėjo 27 d. sprendime byloje T-168/01, *GlaxoSmithKline Services Unlimited v Commission*. (OL, 2006 C 294, p. 39).

principais. Be to, *GlaxoSmithKline* sprendimas leidžia daryti išvadą, kad distribucijos susitarimų vertinimas gali skirtis, kai tie susitarimai sudaromi reguliuojamose rinkose (pavyzdžiui, farmacijos rinka).

IŠVADOS

1. Ūkio subjektai sudarydami distribucijos susitarimą be strateginių ir finansinių tikslų svarstymo turi įsivertinti savo susitarimą pagal EB konkurencijos teisę.
2. Ekonominiu požiūriu, distribucijos susitarimų vertikalūs apribojimai gali būti tiek prokonkurenciniai, tiek antikonkurenciniai priklausomai nuo faktinių aplinkybių rinkoje, kurioje distribucijos susitarimas įgyvendinamas.
3. Distribucijos susitarimas nepažeis EB konkurencijos teisės, jeigu reikšmingai neribos prekybos tarp valstybių narių. Jei susitarimas reikšmingai riboja prekybą ir apima eksporto draudimą ar perpardavimo kainų palaikymą, beveik visada bus draudžiamas ir baudžiamas Komisijos arba nacionalinių konkurencijos institucijų.
4. Analizuojant Komisijos Vertikaliųjų susitarimų gairėse rekomenduojamą vertikaliųjų apribojimų vertinimo struktūrą, galima teigti, kad pagrindinis dėmesys vis dar skiriamas distribucijos susitarimų suderinamumui su EB Sutarties 81 str. 3 d., o ne konkurencijos ribojimui EB Sutarties 81 str. 1 d. prasme.
5. Jei distribucijos susitarimas riboja konkurenciją, bet neturi „sunkių apribojimų“, gali pasinaudoti BIR teikiama išimtimi, su sąlyga, kad atitinkama rinkos dalis neviršija 30 %.
6. Bendrosios išimties reglamentas su „sunkiais apribojimais“ ir atitinkamos rinkos dalies slenksčiu išlieka iš dalies nelankstus, kadangi šalys sudarydamos distribucijos susitarimą stengsis atitikti BIR taikymo sąlygas, o ne vystyti prekių platinimą pačiu efektyviausiu būdu. BIR siekia nemažinti *intra – brand* konkurencijos, bet tai savo ruožtu gali neigiamai įtakoti *inter – brand* konkurenciją vartotojų atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, kad BIR draudžia nustatyti minimalią perpardavimo kainą, distribucijos susitarimas, nepatenkantis į BIR taikymo sritį, greičiausiai taip pat neatitiktų išimties pagal EB Sutarties 81 str. 3 d.
7. Distribucijos susitarimo šalys numatydamos vertikalius apribojimus ir negalėdamos pasinaudoti BIR teikiama išimtimi, turi atlikti distribucijos

susitarimo apribojimų vertinimą EB Sutarties 81 str. 3 d. numatytų sąlygų atžvilgiu. Pareiga ar susitarimas nepažeidžia EB Sutarties 81 str. 1 d. pirmiausia tenka šalims. Įsivertinimas apima ūkio subjekto ekonominę ir teisinę analizę, kuri leidžia sudaryti galiojantį ir įgyvendinamą distribucijos susitarimą be Komisijos sprendimo. Viena vertus, įsivertinimo pareiga (angl. *self-assessment*) leidžia greitai plėtoti verslą nelaukiant Komisijos sprendimo. Kita vertus, teisinio tikrumo nebuvimas verčia ūkio subjektą daryti nereikalingus pakeitimus naujoje distribucijos strategijoje siekiant išvengti EB konkurencijos teisės pažeidimų.

8. Išimtinės distribucijos atveju tiekėjas gali suteikti tik kvalifikuotą teritorinę apsaugą, pasyvūs pardavimai ir paralelus importas turi būti leidžiami.
9. Jeigu atitinkamos rinkos dalis neviršija 30 %, pasirinktinės distribucijos susitarimas gali pasinaudoti BIR teikiama išimtimi nepaisant produkto pobūdžio, taikomų kriterijų ir būtinumo naudoti ši platinimo metodą. Esant didesnei atitinkamos rinkos daliai, pasirinktinės distribucijos susitarimas, sudarytas objektyvių ir kokybinių kriterijų pagrindu parenkant distributorius, paprastai bus teisėtas, nebent atitinkamoje rinkoje yra daug tokių susitarimų.
10. Pasirinktinės distribucijos susitarimo šalys turi įsivertinti susitarimo nuostatų atitikimą EB Sutarties 81 str. atžvilgiu, ypač kiekybinius ir papildomus potencialių distributorių atrinkimo kriterijus remiantis EB institucijų suformuotais vertinimo principais.
11. *GlaxoSmithKline* sprendimas leidžia daryti išvadą, kad distribucijos susitarimų vertinimas gali skirtis, kai tie susitarimai sudaromi reguliuojamose rinkose (pavyzdžiui, farmacijos rinka).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

- 1) Europos Bendrijos steigimo sutartis (Suvestinė redakcija) (OL, 2002 C 325, p. 33-184);
- 2) 1999 m. gruodžio 22 d. Komisijos Reglamentas Nr. 2790/99 dėl Sutarties 81(3) str. taikymo atskiroms vertikaliųjų susitarimų kategorijoms ir suderintiems veiksams (OL, 1999 L 336, p. 21);
- 3) 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL, 2002 L 001, p. 1-25);
- 4) 2002 m. liepos 31 d. Komisijos Reglamentas (EB) Nr. 1400/2002 dėl Sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymo vertikalinių susitarimų ir suderintų veiksmų rūšims motorinių transporto priemonių sektoriuje (OL, 2002 L 203, p. 30).

Kiti oficialūs dokumentai:

- 1) 2000 m. gegužės 24 d. Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės (OL, 2000 C 291, p. 1);
- 2) Komisijos pranešimas dėl mažareikšmių susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal EB Sutarties 81 straipsnio 1 dalį (De minimis) (OL, 2001 C 368, p. 13);
- 3) Komisijos gairės dėl poveikio prekybai sąvokos (OL, 2004 C 101, p. 81);
- 4) Komisijos komunikatas – EB Sutarties 81(3) straipsnio taikymo gairės (OL, 2004 C 101, p. 97);
- 5) Komisijos pranešimas dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo Bendrijos konkurencijos teisės tikslams (OL, 1997 C 372, p.5);
- 6) Komisijos pranešimas – Paaiškinimai dėl Sutarties 81 ir 82 straipsniuose naudojamos sąvokos “poveikis prekybai” (OL 2004 C 101, p. 81-96);

Specialioji literatūra:

- 1) CRAIG, P., DE BURCA, G. *EU Law – Text, Cases, and Materials*. New York: Oxford University Press, 2002;
- 2) Deacon, D. *Vertical Restraints under EU Competition Law: New Directions*. *International Antitrust Law & Policy: Fordham Corporate Law*, 1995;
- 3) FAULL, J., NIKPAY, A. *The EC Law of Competition*. New York: Oxford University Press, 1999;
- 4) FURSE, M. *Competition law of the EC and UK*. New York: Oxford University Press, 2006;
- 5) GOYDER, J. *EC Competition law*. New York: Oxford University Press, 2003;
- 6) GOYDER, J. *EU Distribution Law*. 4th Edition. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2005;
- 7) JONES, A., SUFRIN, B., *EC competition law : text, cases, and materials*. New York: Oxford University Press, 2004;
- 8) HAWK, B. E. *System Failure: Vertical Restraints and EC Competition Law*. 32 CMLRev 973, 1995;
- 9) KORAH, V. *An introductory guide to EC competition law and practice*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2004;
- 10) KORAH, V. *Cases and materials on EC competition law*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2006;
- 11) KORAH, V., O’SULLIVAN, D. *Distribution Agreements under the EC Competition Law*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2002;
- 12) NORKUS, I. *Draudžiami susitarimai pagal EB konkurencijos teisę*. Daktaro disertacija soc. mokslai: teisė (01S)/ VU. Vilnius, 2001;
- 13) ODUDU, O. *Interpreting Article 81 (1): object as subjective intention*. *European Law Review*. Vol.26, 2001;
- 14) SULLIVAN L. A., GRIMES, W. S., *The Law of Antitrust: an Integrated Handbook*. West Publishing Company, 2000;
- 15) ŠVIRINAS, D. *Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje*. Vilnius: MRU, 2004;

- 16) WHISH R. *Competition Law*. 5th Edition. New York: Oxford University Press, 2005;
- 17) WHISH R. *Competition Law*. Butterworths, 2003;
- 18) WIJCKMANS, F., TUYTSCHAEVER, F., VANDERELST, A. *Vertical agreements in EC competition law*. New York: Oxford University Press, 2006;
- 19) WOUDE, M., JONES, C. E. *C. competition law handbook : 2005/2006 edition*. London: Sweet & Maxwell, 2005;
- 20) WOUDE, M., JONES, C. E. *C. competition law handbook : 2006/2007 edition*. London: Sweet & Maxwell, 2006;
- 21) Inns of Court School of Law, *European Community competition law in practice*. Oxford University Press, 2004.

Elektroniniai dokumentai:

- 1) ALEXIADIS, P., SULLIVAN, P. „*Vertical restrains: new directions in EU Policy*“ the annual *European Antitrust Review*, published by The Global Competition. 2003. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.gibsondunn.com/practices/publications/detail/id/766/?pubItemId=7114>>.
- 2) INCARDONA, R. *Distribution Agreements under EC Competition Law*. 2005. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <http://brunoleoni.servingfreedom.net/WP/051007_Mises_WP_Incardona.pdf>.
- 3) PEEPERKORN, L. *The Economics of Verticals*. Competition Policy Newsletter. June 1998 m. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/comm/competition/speeches/text/sp1998_020_en.html>.
- 4) VAN MARISSING, JEAN PAUL L. „*A policy of change - An appeal for further reform of aspects of EU competition policy*“. [interaktyvus] [žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.nyenrode.nl/download/lectures/marissing.pdf>>.

Praktinė medžiaga:

Europos Teisingumo Teismo sprendimai:

- 1) Europos Teisingumo Teismo 1966 m. birželio 30 d. sprendimas byloje C-56/65, *La Société Technique Minière v. Maschinenbau Ulm.* (1966), ECR 235;
- 2) Europos Teisingumo Teismo 1966 m. liepos 13 d. sprendimas bylose C-56/64 ir C-58/64, *Etablissements Consten and Grundig v. Commission.* (1966), ECR 299;
- 3) Europos Teisingumo Teismo 1967 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje C-23/67, *Brasserie de Haecht v. Wilkin-Janssen.* (1967), ECR 407;
- 4) Europos Teisingumo Teismo 1969 m. liepos 9 d. sprendimas byloje C-5/69, *Völk v. Vervaecke.* (1969), ECR 295;
- 5) Europos Teisingumo Teismo 1974 m. spalio 31 d. sprendimas byloje C-15/74, *Centrafarm BV and Adnaan De Peijper v. Sterling Drug Inc.* (1974), ECR 1183;
- 6) Europos Teisingumo Teismo 1977 m. spalio 25 d. sprendimas byloje C-26/76, *Metro-SB-Grossmarkte GmbH v. Commission. (No. 1).* (1977), ECR 1875;
- 7) Europos Teisingumo Teismo 1978 m. vasario 1 d. sprendimas byloje C-19/77, *Miller International Schallplatten v. Commission.* (1978), ECR 131;
- 8) Europos Teisingumo Teismo 1978 m. birželio 20 d. sprendimas byloje C-28/77, *Tepea BV v. Commission.* (1978), ECR 1391;
- 9) Europos Teisingumo Teismo 1980 m. gruodžio 11 d. sprendimas byloje C-31/80, *L'Oreal v. De Nieuwe AMCK.* (1980), ECR 3775;
- 10) Europos Teisingumo Teismo 1981 m. kovo 25 d. sprendimas byloje C-61/80, *Stremmel v. Commission.* (1981), ECR 851;
- 11) Europos Teisingumo Teismo 1982 m. birželio 8 d. sprendimas byloje C-258/78, *Nungesser(LC) KG and Kurt Eisele v. Commission.* (1982), ECR 2015;
- 12) Europos Teisingumo Teismo 1983 spalio 25 d. sprendimas byloje C-107/82, *Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft AEG-Telefunken AG v. Commission* (1983), ECR 3151;
- 13) Europos Teisingumo Teismo 1984 m. sausio 17 d. sprendimas bylose C-43/82 ir C-63/82, *VBVB and CBBB v. Commission.* (1984), ECR 19;

- 14) Europos Teisingumo Teismo 1985 m. birželio 3 d. sprendimas byloje C-243/83, *SA Binon & Cie v. SA Agence et messageries de la presse.* (1985), ECR 201;
- 15) Europos Teisingumo Teismo 1986 m. sausio 28 d. sprendimas byloje C-161/84, *Pronuptia de Paris GmbH v. Pronuptia de Paris Irmgard Schillgallis.* (1986), ECR 353;
- 16) Europos Teisingumo Teismo 1986 m. vasario 25 d. sprendimas byloje C-193/83, *Windsurfing v. Commission.* (1986), ECR 611;
- 17) Europos Teisingumo Teismo 1986 m. spalio 22 d. sprendimas byloje C-75/84, *Metro v. Commission. No. II.* (1986), ECR 3021;
- 18) Europos Teisingumo Teismo 1988 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje C-27/87, *SPRL Louis Erauw-Jacquery v. La Hesbignonne SC.* (1988), ECR 1919;
- 19) Europos Teisingumo Teismo 1991 m. vasario 28 d. sprendimas byloje C-234/89, *Delimitis v. HenningerBrau.* (1991), ECR I-935;
- 20) Europos Teisingumo Teismo 1995 m. spalio 24 d. sprendimas byloje C-266/93, *Bundeskartellamt v. Volkswagen AG and VAG Leasing GmbH.* (1995), ECR I-3477;
- 21) Europos Teisingumo Teismo 2004 m. sausio 6 d. sprendimas bylose C-2/01 ir C-3/01, *Bundesverband der Arzneimittel-Importeure and Commission v. Bayer AG.* (2004), ECR I-23.

Pirmosios Instancijos Teismo sprendimai:

- 1) Pirmosios Instancijos Teismo 1991 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje T-7/89, *SA Hercules NV v. Commission,* (1991), ECR II-1711;
- 2) Pirmosios Instancijos Teismo 1992 m. vasario 27 d. sprendimas byloje T-19/91, *Société d'Hygiène Dermatologique de Vichy v. Commission.* (1992), ECR II-415;
- 3) Pirmosios Instancijos Teismo 1996 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje T-88/92, *Groupement d'achat Édouard Leclerc v. Commission.* (1996), ECR II-1961;
- 4) Pirmosios Instancijos Teismo 2001 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje T-112/99, *Metropole Television v. Commission.* (2001), ECR II-2459;

- 5) Pirmosios Instancijos Teismo 2002 m. kovo 21 d. sprendimas byloje T- 131/99, *Michael Hamilton Shaw and Timothy John Falla v. Commission.* (2002), ECR II -2023;
- 6) Pirmosios Instancijos Teismo 2005 m. Rugsėjo 15 d. Sprendimas byloje T-325/01, *Daimler Chrysler AG v Commission.* (2005). ECR II-3319;
- 7) Pirmosios Instancijos Teismo 2006 m rugsėjo 27 d. sprendime byloje T-168/01, *GlaxoSmithKline Services Unlimited v Commission.* (OL, 2006 C 294, p. 39).

Europos Komisijos sprendimai:

- 1) Europos Komisijos 1970 m. sprendimas byloje 70/332/EEB, *Kodak.* (OL, 1970 L147, p.24);
- 2) Europos Komisijos 1970 m. spalio 28 d. sprendimas byloje 70/488/EEB, *Omega.* (OL, 1970 L 242, p. 22);
- 3) Europos Komisijos 1974 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje 75/73/EEB, *BMW (No. I).* (OL, 1975 L 29, p. 1);
- 4) Europos Komisijos 1976 m. gruodžio 22 d. sprendimas byloje 77/66/EEB, *Gerofabriek.* (OL, 1977 L 16, p.8);
- 5) Europos Komisijos 1984 m. balandžio 18 d. sprendimas byloje 84/233/EEB, *IBM.* (OL, 1984 L 118, p. 24);
- 6) Europos Komisijos 1985 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje 85/616/EEB, *Villeroy & Boch.* (OL, 1985 L 376, p. 15);
- 7) Europos Komisijos 1994 m. gegužės 18 d. sprendimas byloje 94/322/EB, *Exxon/Shell.* (OL, 1994 L 144, p.20);
- 8) Europos Komisijos 1991 m. sausio 11 d. sprendimas byloje 91/153/EEB, *Vichy.* (OL, 1991 L 75, p. 57);
- 9) Europos Komisijos 1992 m. liepos 24 d. sprendimas byloje 92/428/EEB, *Parfurms Givenchy.* (OL, 1992 L 236, p.11);
- 10) Europos Komisijos 1999 m. sausio 24 d. sprendimas byloje 2000/475/EB, *CECED.* (OL, 2000 L 187, p. 47).

ES institucijų travaux preparatoires:

- 1) Komisijos Žalioji knyga dėl vertikalų apribojimų Europos Bendrijos konkurencijos politikoje COM (1996) 721. (1997) 4 CMLR 519;
- 2) Baltoji knyga dėl 81 ir 82 straipsnių taisyklių modernizavimo (OL, 1999 C 132, p. 1).

SANTRAUKA

Magistro darbe analizuojamas distribucijos susitarimų vertinimas pagal EB konkurencijos teisę.

Magistro darbo pirmoji dalis pradedama trumpa platinimo metodų apžvalga ir EB konkurencijos įtaka verslo subjektams pasirenkant vieną ar kitą platinimo metodą. Taip pat analizuojami distribucijos susitarimuose esančių vertikalųjų apribojimų sukeliamas antikonkurencinis ir prokonkurencinis poveikiai.

Pagrindinis dėmesys darbe skiriamas distribucijos susitarimams siaurąja prasme (neapimant kitų platinimo metodų) tarp tiekėjo ir nepriklausomo distributoriaus, pavyzdžiui, didmenininko ar mažmenininko, ir šių susitarimų keliamoms konkurencijos teisės problemoms. Pokyčiai distribucijoje dėl informacinių technologijų revoliucijos bei griežta kritika Komisijai dėl vertikalųjų apribojimų vertinimo įtakojo pasikeitimus EB konkurencijos teisėje distribucijos susitarimų atžvilgiu. Antroje dalyje apžvelgiami esminiai pasikeitimai po vertikalųjų susitarimų reglamentavimo reformos. Analizuojamos galimybės EB sutarties 81 str. 1 d. atžvilgiu draudžiamam distribucijos susitarimui taikyti bendrąją išimtį pagal BIR arba pagal EB sutarties 81 str. 3 d., identifikuojant kylandčias problemas dėl ūkio subjektams tenkančios įsivertinimo pareigos. Akcentuojama distribucijos susitarimų vertinimui itin svarbi ekonominė analizė, ne tik formalus susitarimo vertimas.

Trečioje dalyje nagrinėjami išimtinės ir pasirinktinės distribucijos susitarimai, jų vertinimas Komisijos sprendimuose ir EB teismų praktikoje dėl poveikio konkurencijai. Pagal Komisiją, pagrindinis šių distribucijos sistemų neigiamas poveikis konkurencijai yra susijęs su galimu rinkos uždarymu potencialiems ar esamiems distributoriams, konkurencijos sumažėjimu tarp to paties prekės ženklo, bendros rinkos skaidymu. Aptariamos distribucijos susitarimuose numatytos nuostatos, kurios paprastai neatitinka BIR ar EB sutarties 81 str. 3 d. taikymo sąlygų.

SUMMARY

Assessment of Distribution Agreements from the Perspective of EC Competition Law

Assessment of distribution agreements from the perspective of EC competition law is analysed in the thesis.

A manufacturer of products or services is not solely concerned with manufacturing. This thesis starts by outlining the methods of distribution and the impact that the EC competition law may have on the manufacturer's choice, because it is a relevant factor when business decides how to distribute. It is also outlined the main anti-competitive and pro-competitive effects of vertical restraints.

The main attention of the thesis focuses on distribution agreement concluded between manufacturer and independent distributor, for example, wholesaler or retailer and the competition law problems that such agreement raises. Distribution has been changing with the revolution in information technologies, due to this revolution and the rigid criticism of the Commission's approach to vertical restraints, the Commission appeared willing to recognise the distribution efficiencies and prepared to assess distribution agreements more flexibly. In second part it is overlooked the key changes introduced by the Commission when it adopted a new block exemption on vertical restraint. It is analysed how Article 81 (1) and Article 81 (3) of the EC Treaty respectively apply to distribution agreement, the possibilities of the exemption of the agreement prohibited under Article 81(1) either by the way of block exemption (Regulation No. 2790/1999) or by satisfying four conditions of Article 81(3) of the EC Treaty and what problems may occur for undertakings due to burden of self assessment.

Section Three deals with exclusive and selective distribution agreements, which have been given a lot of treatment by the Commission, the ECJ, because of their impact on competition. The Commission's main concerns are the risk of a reduction in competition between the same brands, the effect on trade between member states, possible foreclosure of distributors or suppliers from entering or remaining on the market. The detailed analyses of the assessment of vertical restraints by the EC competition law is performed, especially when distribution agreement can not be exempted under block exemption (Regulation No. 2790/1999).